

REDEGØRELSE OM NORDISK SAMARBEJDE 2017

**Ved Naalakkersuisoq for Sundhed
og Nordisk Samarbejde**

EM2017 /102

Sags nr.: 2017 – 10204, Jr. nr.:08.20

Forsidebillede af lande: S. Solbjerg J. – Eget arbejdet, CC BY-SA 3.0,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=4313580>

Forsidebillede af kort: Nordisk Ministerråd

Indhold

1. Det generelle nordiske samarbejde.....	5
1.1. Nordisk Råds session i København	5
1.3. Samarbejdsministrenes vigtigste opgaver i perioden	6
1.3.1 Budget og politiske samarbejdsområder for Nordisk Ministerråd.....	7
1.3.2 Informationsindsats i Grønland om nordisk samarbejde.....	8
1.3.3. Profilering af Norden	9
1.3.4 Grænsehindringsrådet.....	10
1.3.5 Nordisk samarbejdsforum	10
1.3.6 Grønlandsk ved ministermøder i Nordisk Ministerråd.....	11
1.4 Naalakkersuisuts samarbejde med Vestnordisk Råd.....	11
1.4.1 Vestnordisk Råds årsmøde 2016	11
1.4.2 Vestnordisk Råds rekommandationer 2016	12
4.5 Vestnordisk Råds Temakonference 2017	12
2. Uddannelse, kultur, forskning og kirke.....	13
2.2.5 Nordic Master.....	16
2.2.6 Højniveaugruppe om uddannelsesområdet.....	16
2.2.7 Netværk for Voksnes Læring (NVL)	16
2.3 Øvrige aktiviteter.....	17
2.3.1 Nordisk statistiksamarbejde	17
2.3.2 Andet	17
3.1 Nyt samarbejdsprogram. Nordisk Ministerråd for Fiskeri, Havbrug, Jordbrug, Levnedsmidler og Skovbrug (MR-FJSL)	18
3.2 Fiskeri.....	19
3.2.1 Internationalt fokus på fredning af havområder.....	19
3.2.2 Aktuelle samarbejdsprojekter	19
3.2.3 Workshop om ressourcerente i fiskeriet.....	21
3.2.4 Workshop om optimeret forvaltning af fiskeri i blandede bestande.....	21
3.3 Andre samarbejder for Ministerrådet for Fiskeri, Jordbrug, Skovbrug og Levnedsmidler.....	21
3.3.1 Nordisk bioøkonomi Panel	21
Nordisk Bioøkonomi Panel har i foråret 2017 udarbejdet et udkast til fælles nordisk bioøkonomistrategi....	22
Strategien.....	22
3.3.2 Vestnordisk Bioøkonomi Panel.....	22
3.3.3 NordGen	24
3.4.Fødevarer	24

3.4.1. Ny Nordisk Mad	24
3.4.2 Nordic Food Policy Lab	26
3.4.3 Veterinær- og Fødevarerområdet	26
3.4.4 One Health	27
4. Fangst & Jagt	27
4.1 PISUNA	27
4.2 Nordisk Naturressourceforvaltning	27
4.3 eXchanging Knowledge	28
5. MR-FJLS Ministermøde 28. juni 2017	28
5.1 Generalsekretæren orienterede	30
4. Natur og Miljø	31
4.1. Nordisk Ministerråd for Miljø	31
4.2 Deltagelse i arbejdsgrupperne under Nordisk Ministerråd for Miljø	32
4.2.1. Klima og Luftgruppen (KOL)	32
4.2.2 Terrestriske Økosystemer (TEG)	32
4.2.3 Havgruppen (HAV)	32
4.2.4 Nordisk Affaldsgruppe (NAG)	33
4.2.5. Småsamfundsgruppen	33
4.2.6. Den Nordiske Arbejdsgruppe til de internationale Klimaforhandlinger (NOAK)	33
4.2.7 Nordisk Råds Miljøpris	33
5. Familie, Social, Ligestilling og Justitsvæsen	33
5.1 Nordisk Ministerråd for Social- og Helsepolitik (MR-S) og Embedsmandskomiteen (EK-S)	33
5.1.1 Nordisk Råd Rekommandation til Nordisk Ministerråd om senfølger efter seksuelle overgreb.	34
5.1.2 Nordisk Konvention om social bistand og sociale tjenester	34
5.1.3 Den nordiske socialforsikringsportal	34
5.1.4. Nordisk Velfærdscenter – ældreområdet	35
5.1.5 Rådet for nordisk samarbejde om handicap (funktionshinder)	35
5.1.6 Nordisk Psykiatritopmøde	35
5.1.7 Nordisk forum om uddannelse	36
5.1.8 Nordisk handicapkonference i Ørebro august 2017.	36
5.2 Nordisk Ministerråd for Ligestilling (MR-JÄM) og Embedsmandskomiteen (EK-JÄM)	36
5.2.1 Rapport om "Deltidsarbejde på Færøerne, Åland og Grønland"	37
5.2.2 "Køn, uddannelse og befolkningsstrømme" opfølgning på nordisk seminar	38
5.3 Nordisk Ministerråd for Lovsamarbejde (MR-JUR) og Embedsmandskomiteen (EK-JUR)	38

5.4 Vestnordisk samarbejdsaftale på socialområdet	39
5.5 Nordisk Børne- og Ungdomskomiteé (NORDBUK)	39
6. Sundhed.....	40
6.1 Nordisk Ministerråd for Social- og Helsepolitik (MR-S)	40
6.2 Nordisk Rusmiddelseminar	41
6.3 Årligt møde mellem de Vestnordiske sundhedsministre	41
6.4 Sundhedsvæsenets samarbejde med Island	41
7. Erhverv, Arbejdsmarked, Handel og Energi.....	42
7.1. Ministerrådet for Næring, Energi og Regionalpolitik (MR-NER).....	42
7.1.1 Embedsmandskomitéen for næring (erhverv)	42
7.1.2 Embedsmandskomitéen for energi	45
7.1.3 Embedsmandskomitéen for regionalpolitik	45
7.2 Ministerrådet for Arbejdsliv (MR-A).....	48
7.2.1 Embedsmandskomitéen for Arbejdsliv (EK-A).....	48
8. Finanser og skatter	50
8.1 Nordisk Ministerråds arbejdsgruppe for bæredygtig udvikling	50
8.2 FNs nye 17 globale udviklingsmål.....	50
8.3 Nordisk Ministerråds arbejdsgruppe om bæredygtig udvikling i Arktis 2014-2016	51
8.4 Nordisk Ministerråds temagrupper 2017-2020.....	52
Bilag 1 Ressortfordeling i forhold til opdeling af ansvarsområder for Naalakkersuisut på de 11 Nordisk Ministerråd	53
Bilag 2 – Grønlands deltagelse i Nordisk programmer og projekter, der er finansieret af Nordisk ministerråd	54

1. Det generelle nordiske samarbejde

I slutningen af oktober/begyndelsen af november hvert år afholder Nordisk Råd sin årlige session. Dette markerer for en lang række emners vedkommende afslutningen af Nordisk Råds behandling af de sager, som rådets udvalg har arbejdet med siden sidste session. Mange af Nordisk Råds drøftelser baserer sig på de ministerrådsforslag og redegørelser, som de nordiske regeringer og Nordisk Ministerråd forelægger for Nordisk Råd. I nærværende redegørelse gennemgås de vigtigste emner i samarbejdet i Nordisk Ministerråd set fra et grønlandsk perspektiv i perioden november 2016 til oktober 2017. Det drejer sig dels om sager, som vedrører det generelle samarbejde, og som varetages af formanden for Naalakkersuisut og Naalakkersuisoq for Nordisk Samarbejde, og dels om de enkelte medlemmer af Naalakkersuisuts arbejde i de ministerråd, der hører under deres ressort.¹

1.1. Nordisk Råds session i København

Nordisk Råds session fandt sted i København i dagene 1.- 3. november 2016. I ugen inden havde der været regeringsomdannelse i Naalakkersuisut, hvorfor der ikke var regeringsrepræsentanter til stede ved denne session. De grønlandske medlemmer af Nordisk Råd nåede frem til mødets 2. og 3. dag.

1.2. Nordiske møder på statsministerniveau

De nordiske statsministre afholdt 2 møder i 2016 med en nordisk dagsorden. Grønland var ikke repræsenteret på sommermødet på Åland, og som nævnt ovenfor forhindrede regeringsomdannelsen i Nuuk ugen inden sessionen deltagelse på årets session.

Statsministermøderne i 2016 blev ledet af den finske statsminister som formand for Nordisk Ministerråd. På statsministrenes nordiske dagsorden i forbindelse med sessionen var dels det kommende norske formandskabsprogram, som blev præsenteret af den norske statsminister, og dels det nordiske samarbejde i forhold til EU. Den nordiske strategi for profilering af Norden i verden blev også omtalt. Det norske formandskab har 3 hovedoverskrifter Norden i Omstilling, Norden i Europa og Norden i Verden.

EU sagen og profileringsarbejdet blev præsenteret af Nordisk Ministerråds generalsekretær. Statsministrene tilsluttede sig, at samarbejdsministrene og Nordisk Ministerråd prioriterer disse spørgsmål i deres videre arbejde i 2017.

På de nordiske statsministres sommermøde den 30. maj 2017 kunne generalsekretæren fremlægge det samlede Ministerråds plan for gennemførelsen af statsministerinitiativer fra 2015, som fremlægger nordiske løsninger på de globale udfordringer. På Ministerrådets budget er afsat 10 mio. kr.,

---

¹ Fordeling af ministerråd på Naalakkersuisut områder, se bilag 2.

og der gennemføres aktiviteter indenfor 3 hovedområder. Det Grønne Norden, Nordiske Fødevarer og Nordisk Velfærd samt Nordisk ligestilling.

Det Grønne Norden handler om projekter indenfor bæredygtig byudvikling samt bæredygtige energi- og klimaløsninger. Temaet om nordiske fødevarer handler om at udvikle sunde fødevarer og minimering af spild i processen frem mod det endelige forbrug. For de nordiske lande er inddragelse af forbrugerne i denne omstillingsproces vigtig, således at man opnår en højere grad af bæredygtighed i hele forløbet omkring forbrug af fødevarer. Gennem det nordiske projekt tilbydes nordiske løsninger til andre dele af verden, som har tilsvarende problemer. En eksport, som også kan give beskæftigelse og dermed et økonomisk afkast til Norden.

Herudover blev der orienteret om følgende områder, som i 2017 er prioriteret af Ministerrådet. Det drejer sig om de nordiske strategiske gennemlysninger, hvor rapporten fra Energi vil foreligge i 2017 og rapporten for miljøsektoren i 2018. Hertil kommer sagen om samarbejdet med Kina og med Rusland samt spørgsmålet om digitalisering og internationale klimaforhandlinger. De nævnte sager vil i relevant omfang blive belyst nedenfor under de ansvarlige departementers omtale af arbejdet i de pågældende ministerråd.

1.3. Samarbejdsministrenes vigtigste opgaver i perioden

På mødet hos samarbejdsministrene i forbindelse med sessionen i København i 2016 var et vigtigt punkt det færøske landsstyes ansøgning til Nordisk Ministerråd om fuldt medlemskab af det nordiske samarbejde i henhold til Helsingforsaftalen. En tilsvarende ansøgning blev indgivet til Nordisk Råd.

Den færøske ansøgning fik kun støtte fra Island, Åland og Grønland, imens de øvrige nordiske lande var imod med lidt varierende begrundelse. Fra dansk side var afvisningen begrundet i problemer i forhold til den danske Grundlov og Færøernes fuldmagtslov vedrørende udenrigsanliggender. Ved afslutningen af diskussionen blev der fra dansk side givet tilsagn om, at man efterfølgende ville studere sagen nærmere m.h.p. at komme med et forslag, som kunne imødekomme nogle af Færøernes ønsker indenfor gældende nationale og nordiske juridiske rammer. Der forelå ikke nyt i sagen ved denne redegørelses afslutning i august 2017

På samarbejdsministermødet den 22. juni på Sommerøy nær Tromsø orienterede Naalakkersuisoq for Sundhed og Nordisk samarbejde Agathe Fontain kollegerne i Nordisk ministerråd om katastrofen i Karrat Isfjorden i Nordgrønland. Hun benyttede også lejligheden til at takke for den hjælp og støtte, man allerede på dette tidspunkt (22. juni) havde modtaget fra Danmark, Færøerne og Island. Samarbejdsministrene vedtog på mødet følgende udtalelse:

”Vi de nordiske samarbejdsministre udtrykker vores dybe medfølelse med det grønlandske folk i denne svære situation. Vore tanker går til alle berørte af den frygtelige naturkatastrofe.

Vi bakker i Norden op om Grønland, og vi vil konkret anmode den nordiske helseberedskabsgruppe ("Svalbard-gruppen"), som ivaretager det nordiske samarbejde i forbindelse med kriser og katastrofer på baggrund af den nordiske sundhedsberedskabsaftale, om at se på mulighederne for at stå til rådighed med bistand, i det omfang Grønland skønner at have behov for det i denne ulykkelige situation."

1.3.1 Budget og politiske samarbejdsområder for Nordisk Ministerråd

Samarbejdsministrene vedtog i 2016 at fastholde Nordisk Ministerråds budget på samme niveau i 2017 som i 2016. Det er i alt 935,091 mio. DKK i 2017 priser. Samtidig blev der fulgt op på diskussionerne fra 2017 om politiske prioriteringer i 2018 gennem omfordeling mellem de eksisterende ministerråd. Konkret betyder det, at social- og sundhedsministrenes område opprioriteres sammen med styrkelsen af NORDGEN og det nordiske energisamarbejde. Det er Nordisk Ministerråds to største ministerråd nemlig undervisningsministerrådet og kulturministerrådet, der afgiver ressourcer.

Som illustration af budgetstørrelsen i relation til det samlede nordiske samarbejde på regeringsniveau kan det tilføjes, at det nordiske samarbejde samlet set også i 2015 var en overskudsforretning for de 5 underskrivende lande af Helsingforsaftalerne. I 2015 havde Nordisk Investeringsbank, hvor de 5 lande ejer 95,8 %, et overskud på 215 mio. € svarende til ca. 1.597 mio. DKK. I samme år var udgiften til Nordisk Ministerråd 932 mio. DKK og til Nordisk Råd 33 mio. DKK.

På samarbejdsministerenes 1. møde i februar måned understregede Norge, at man i sit formandskab har fastholdt den prioritering af det nordiske samarbejde med EU, som også var på det finske formandskabsprogram i 2016. I den udvikling, der vil være i de kommende år i EU med bl.a. BREXIT, forudser man, at det vil være en fordel for både EU og Norden med et godt og tillidsfuldt samarbejde.

For Grønland giver det nordiske samarbejde mulighed for at deltage i diskussionerne i de enkelte fagministerråd om relevante EU spørgsmål. Hertil kommer, at en tidlig viden om EU lovgivning, der skal sættes i værk i Norden, kan have en betydning, når man arbejder på at undgå, at nye grænsehindre skal opstå.

I Nordens forhold til omverdenen kunne samarbejdsministrene i foråret konstatere, at de planlagte projekter med russiske samarbejdspartnere er blevet sat i gang, efter at projektansvaret er flyttet fra kontoret i St. Petersborg til institutioner udenfor Rusland. Information om konkrete projekter kan som altid findes på www.norden.org

Det fælles nordiske samarbejde med Kina er på vej ind i en mere aktiv fase, og det følger bl.a. op på statsministerinitiativet om nordiske løsninger på globale udfordringer. Samarbejdet kommer til at omfatte konferencer, seminarer og projekter indenfor bæredygtig udvikling. Det omfatter kunst

og kultur, turisme, forskning og uddannelse samt innovation og samarbejde indenfor energieffektivitet og bioøkonomi.

På baggrund af statsministerinitiativet om Nordiske Løsninger på Globale Udfordringer havde samarbejdsministrene på deres juni møde en temadiskussion om styrket samarbejde mellem forskningssektoren og erhvervssektoren i Norden for at fremme de nordiske landes konkurrenceevner i forbindelse med den grønne omstilling.

Udgangspunktet for diskussionen var, at Norden er den mest integrerede region i verden med høj samhandel, store investeringer i regionen og et fleksibelt arbejdsmarked. Norden er verdens 11. største økonomi. Samtidig er Norden verdens ledende region på en række af de centrale områder indenfor den grønne omstilling.

Samarbejdsministrene sluttede op om statsministrenes prioritering af ”Norden i omstilling” og understregede vigtigheden af at videreføre traditionen for et tæt samarbejde mellem forskningsmiljøer og det private erhvervslivs innovationsmiljøer. Fra grønlandsk side blev fremhævet betydning af at styrke det udviklingsmæssige samarbejde, som det 3 årige NORDmin projekt under det tidligere svenske formandskab havde skabt, således at udviklingen af minedrift i Norden, på et bæredygtigt grundlag, fortsat kan blive styrket.

1.3.2 Informationsindsats i Grønland om nordisk samarbejde

Med Nordisk Ministerråds budget for 2017 fik Grønland gennemført muligheden for at prioritere en øget informationsindsats fra Nordisk Ministerråds side, når det gælder informationerne til det grønlandske samfund om det nordiske samarbejde og dets resultater. I praksis udføres arbejdet hos Nordens Institut i Grønland (NAPA), og det er informationsafdelingen i Nordisk Ministerråd, der er ansvarlig for opgaven.

I forbindelse med Selvstyrets nordiske seminar i februar måned udkom den første af 2 planlagte indstiksaviser i AG/Atuagagdliutit, og der kommer i løbet af året mindre arrangementer samt nyhedsbreve med relevant nordisk information.

På det nordiske seminar i Nuuk² var tidligere Energiminister og EU udviklingskommissær Poul Nielson årets hovedtaler. Poul Nielson havde i 2016 afleveret en rapport til de nordiske arbejdsmarkedsministre – Ministerrådet for Arbejdsmarked – hvori han beskriver 14 forslag til nye nordiske initiativer indenfor dette område. Rapporten kan hentes på www.norden.org.

---

² Link til siden er med info om seminaret er :

<http://naalakkersuisut.gl/da/Naalakkersuisut/Departementer/Udenrigsdirektoratet/Nordisk-Samarbejde/Nordisk-Seminar>

Dette var anledningen til, at den daværende ansvarlige Naalakkersuisoq for Erhverv, Arbejdsmarked, Handel, Energi og Udenrigsanliggender gav deltagerne en gennemgang af de arbejdsmarkeds-mæssige udfordringer, som Naalakkersuisut arbejder med indenfor det nuværende regeringsgrund-lag.

Seminarets deltagere fik derudover en gennemgang af den grønlandske deltagelse i en række nordiske samarbejdsprogrammer om projekter. Der er tale om det store nordiske projekt om Bæredygtig minedrift – NordMin samt Hallo Norden, udvekslingsprogrammet NORDPLUS og flere af NAPAs kulturprojekter.

I ugen inden det nordiske seminar afholdt Nordisk Ministerråds sekretariat i samarbejde med Udenrigsdirektorat en velbesøgt workshop som forberedelse af et revideret Arktisk samarbejdsprogram fra samarbejdsministrene. Samarbejdsprogrammet forelægges af samarbejdsministrene på Nordisk Råds session i Helsingfors ultimo oktober til drøftelse og godkendelse i Nordisk Råd.

1.3.3. Profilering af Norden

De nordiske samarbejdsministre har i 2015 godkendt en strategi for international profilering og positionering af Norden. Strategien omhandler foreløbigt perioden 2015 - 18. Arbejdet blev sat i værk i 2013/14 på initiativ af statsministrene for at promovere og styrke Nordens konkurrenceevne og indflydelse i den globale verden.

Der er specielt fokus på følgende værdier

- Åbenhed og troen på alles ret til at udtrykke deres synspunkter
- Tillid til hinanden takket være nærheden til magten og samfundets ledere
- Nytænkning i forhold til satsninger på kreativitet og innovation
- Bæredygtig forvaltning af naturen og udviklingen af dens ressourcer
- Medmenneskelighed, tolerance og troen på alle menneskers ligeværd

Nordisk Ministerråd har forankret projektet i Generalsekretærens kontor og ansat en medarbejder til at stå for implementeringen af strategiens mål.

Ministerrådet støttes i arbejdet af en referencegruppe bestående af repræsentanter fra landenes udenrigsministerier med erfaring fra landebranding-området. For Grønlands Selvstyre har informationsmedarbejderen i Grønlands Repræsentation i København deltaget i arbejdet med opbakning fra Visit Greenland.

En vigtig del af strategien er at lave en kommunikationsplatform for at støtte aktørernes evne til at formidle Norden på den internationale arena og sikre en strømlinet kommunikation.

Kommunikationsdelen har været i EU-udbud i 2016, og efter en præsentationsrunde for Ministerrådet og styregruppen faldt valget på Konsortiet Mensch / BIG Architects / Area9 / Ole Lund Creati-

ve. Gruppen er sammensat specielt til opgaven og kombinerer en lang række designmæssige, kreative og tekniske kompetencer.

Deres forslag ”Traces of North” bygger på en idé om at opdage og genfortælle nordiske ’fortællinger’ verden over, faciliteret af en ny, sofistikeret teknologi – et publiceringsværktøj, der kan sikre deling og spredning af nordiske ’spor’, såsom events, projekter, steder mm., rundt omkring i verden – eksisterende så vel som fremtidige og en visuel profil: The Nordics.

1.3.4 Grænsehindringsrådet

Grænsehindringsrådets årsrapport fra 2016 blev offentliggjort i februar i år, og den indeholder en gennemgang af alle de konkrete sager, som Grænsehindringsrådet har behandlet i 2016. Af de 29 grænsehindringer, der blev arbejdet med, er de 12 løst ved indgangen til 2017, medens der arbejdes videre med 11 andre sager. For Grønlands vedkommende blev sagen, der drejer sig om godkendelse af grønlandske uddannelser i andre nordiske lande, løst. Det kunne konstateres, at der ikke foreligger et konkret problem. De ansvarlige myndigheder i Grønland har tilkendegivet, at man er opmærksom på, at der ikke kommer problemer i fremtiden.

Sagen om brugen af grønlandske kørekort i andre nordiske lande ud over de 3 måneder, som gælder i Danmark, vil blive taget op i regi af den nordiske aftale om gensidig anerkendelse af kørekort.

Grænsehindringsrådet har i begyndelsen af 2017 skrevet til de nordiske sundhedsministre om de problemer, der er på vej på grund af forventede ændringer i de fælles nordiske regler for mærkning af medicin og udlevering af medicin. I værste fald kan man ende med en situation, hvor man skal udlevere medicin til patienten i uåbnet pakning. Dette vil blive en stor belastning for sundhedssektoren i Grønland. Grønland har støttet Islands kamp i Nordisk Ministerråd for Social og Sundhed for, at man fælles nordisk skal gå aktivt ind i sagen, således at man får en regulering, som ikke belaster det grønlandske sundhedsvæsen økonomisk og vanskeliggør indkøb af medicin til små markeder. Det er ikke endnu (sommer 2017) lykkedes at få Danmark aktivt med til at støtte op for denne sag.

1.3.5 Nordisk samarbejdsforum

På invitation af den færøske samarbejdsminister holdt samarbejdsministrene fra Åland, Grønland og Færøerne møde i Torshavn i begyndelse af maj 2017. For deltagerne var det en lejlighed til at følge op på den fælles aftale i regi af Nordisk Samarbejdsforum fra 2012. Hertil kom, at man på mødet fik bekræftet, at man fra dansk side var i gang ved at undersøge, hvorledes man – i mangel af et fuldt medlemskab i det nordiske samarbejde - kunne imødekomme det færøske ønske om deltagelse gennem en højere grad af integration i samarbejde på alle niveauer. På tilsvarende vis bekræftede den grønlandske og den ålandske samarbejdsminister deres støtte til den færøske ansøgning om fuldt medlemskab af det nordiske samarbejde.

1.3.6 Grønlandsk ved ministermøder i Nordisk Ministerråd

Den 9. november 2016 rejste Grønland i et officielt brev til Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd et ønske om, at de grønlandske medlemmer skulle have mulighed for at benytte sig af tolkning til og fra grønlandsk på de nordiske møder. I brevet blev det foreslået, at grønlandsk blev en del af Nordisk Råds forretningsordens § 70 på samme måde som islandsk og finsk. Dvs. anerkendelse af grønlandsk som et sprog i nordisk sammenhæng, der skal tolkes til og fra på ministermøderne.

Denne ansøgning er blevet behandlet hver for sig i henholdsvis Nordisk Ministerråd og Nordisk Råd. I Nordisk Ministerråd er der i april 2017 opnået enighed om, at der ved ministermøder kan gives tolkebistand til de grønlandske medlemmer af ministerrådet, således at de grønlandske medlemmer får samme vilkår for deltagelse i debatterne som deres islandske og finske kolleger. Omkostningerne ved tolkningen betales over Nordisk Ministerråds budget, og de grønlandske medlemmer af det pågældende ministerråd afgør selv, hvem man ønsker, der skal udføre tolkeopgaven.

1.4 Naalakkersuisuts samarbejde med Vestnordisk Råd

1.4.1 Vestnordisk Råds årsmøde 2016

Vestnordisk Råd er et parlamentarisk samarbejde mellem Grønland, Færøerne og Island og relaterer sig til samarbejdet i Nordisk Råd. Ligeledes foreligger en samarbejdsaftale mellem Vestnordisk Råd og de vestnordiske regeringer, som skaber en overordnet ramme for samarbejde.

Vestnordisk Råds årsmøde blev afholdt i dagene 21.-24. august 2016 i Qaqortoq, hvor daværende Naalakkersuisoq for Sundhed og Nordisk Samarbejde Doris Jakobsen deltog.

Der er tradition for, at hovedtalen til årsmødet holdes af samarbejdsministeren i det land, hvor årsmødet foregår. Som fungerende samarbejdsminister, holdt Naalakkersuisoq for Sundhed og Nordisk Samarbejde, Doris Jakobsen hovedtale, hvor Naalakkersuisoq præsenterede rapport om status og fremgang for Vestnordisk Råds rekommandationer i de relevante ministerier og departementer i de vestnordiske lande.

Naalakkersuisoq præsenterede bl.a. den glædelige nyhed om, at den islandske veterinærmyndighed sammen med andre relevante institutioner i Island, har udarbejdet en vejledning i anledning af Rådets rekommandation nr. 5/2011 om en lovliggørelse af de vestnordiske landes mulighed for at indføre fødevarer til privat brug ved rejser og transit mellem landene.

Derudover præsenterede Naalakkersuisoq ligeledes nogle af de politiske visioner indenfor sundhedsområdet som stemmer overens med Vestnordisk Råds rekommandationer, heriblandt ønsket om at forbedre psykiatrien i Grønland, hvor et af tiltagene er at få Psykiatrifondens film til børn med forældre med psykisk sygdom "Snak om det" oversat til grønlandsk. Det er et undervisningsmateriale til elever i 1.-7. klasse, som sætter fokus på, hvordan det er at være barn i en familie med psykisk sygdom. Filmene og undervisningsmaterialet skal udbredes til skoler og andre relevante institutioner i hele Grønland.

Ligeledes præsenterede Naalakkersuisoq politiske tiltag, der skal medvirke til at afhjælpe Grønlands mangel på lægepersonale, og som går ud på at ansætte engelsksprogede i samarbejde med Tolke- og Oversættelsesuddannelsen. Talen blev vel modtaget og efterfulgt af spørgsmål og debat.

Et af spørgsmålene gik ud på hvorvidt rekommandation 5/2011 angående lovgivning af indførelse af fødevarer, kunne blive afskrevet på baggrund af den nye lovgivning på området. Trods den nye vejledning om indførelse af fødevarer til Island, er der stadig flere borgere som mener det er for indviklet. Rådet valgte efterfølgende at afskrive rekommandationen trods den, for nogle borgeres vedkommende, komplicerede vejledning.

1.4.2 Vestnordisk Råds rekommandationer 2016

På årsmødet vedtager Vestnordisk Råd rekommandationer, som sidenhen sendes til de nationale parlamenter i Grønland, Island og på Færøerne. På årsmødet blev følgende tre rekommandationer afskrevet:

Nr. 5/2011 hvor Rådet opfordrer regeringerne til at sørge for lovgivningen af landenes borgeres mulighed for at indføre fødevarer til privat brug ved rejser og transit mellem Island, Færøerne og Grønland.

Nr. 1/2013 angående opfordring til samarbejde om uddannelse af sundhedspersonalet i de tre lande og videreudvikling af psykiatrisk samarbejde.

Nr. 2/2013 med anbefaling om at landene indleder et samarbejde på sundhedsområdet med fokus på operationsområdet.

Til årsmødet blev følgende to rekommandationer vedtaget:

Nr. 2/2016: *"Vestnordisk Råd opfordrer Færøernes Landsstyre, Islands Regering og Naalakkersuisut til at udarbejde en redegørelse til præsentation for Vestnordisk Råd i 2018, hvori det beskrives, hvordan der hensigtsmæssigt kan etableres vestnordiske efterskoler i henholdsvis Grønland, Færøerne og Island for de 14-17 årige."*

Nr. 3/2016: *"Vestnordisk Råd henstiller Færøernes Landsstyre, Grønlands Naalakkersuisut og Islands Regering, at der afholdes en konference med det formål at diskutere landenes stilling i den nye geopolitiske virkelighed."*

Naalakkersuisut har forholdt sig positive overfor begge rekommandationer. Begge rekommandationer er efterfølgende blevet behandlet i Inatsisartut på forårssamlingen 2017 og begge blev vedtaget.

4.5 Vestnordisk Råds Temakonference 2017

Vestnordisk Råds Temakonference 2017 med titlen "Kønsspecifikke udfordringer - med særlig fokus på mænds udfordringer" blev afholdt den 25. februar i Tórshavn, Færøerne.

Naalakkersuisoq for Uddannelse, Kultur, Forskning og Kirke deltog og præsenterede grønlandske mænds udfordringer i Grønland i tal på temakonferencen.

På temakonferencen blev også emner som barselsorlov og ligestilling diskuteret.

2. Uddannelse, kultur, forskning og kirke

2.1. Kultur

2.1.1 Budgetramme.

Ministerrådet for Kulturs (MR-K) ramme for 2017 er på 174,4 mio DKK. Rammen for MR-K er forøget med 2,3 procent i forhold til budgettet for 2016.

2.1.2 Aktiviteter

MR-Kultur har fastlagt en strategi for det nordiske kultursamarbejde for 2013-2020. Strategien omfatter 5 temaer: Det bæredygtige Norden, Det kreative Norden, Det interkulturelle Norden, Det unge Norden og Det digitale Norden.

Indenfor kulturområdet er udpeget kulturaktører som repræsentanter i bestyrelser for de nordiske huse- og institutter samt diverse kulturelle samarbejdsorganer.

Derudover har der gennem året været deltagelse i møder i både Nordisk Ministerråd for Kultur (MR-K) og i Embedsmandskomiteen for Kultur (EK-K).

Kulturministrene har i 2016 haft nedsat en arbejdsgruppe med deltagelse fra alle de nordiske lande til forberedelse af en fælles promovning af nordisk Kunst og Kultur i London i 2017: "Nordic Matters" blev indviet 13. januar, hvor bl.a. Naalakkersuisoq for Kultur deltog i indvielsen, samt et uformelt kulturministermøde i forlængelse af mødet. Også kulturaktører herfra deltager i arrangementer i Southbank, London i løbet af 2017.

Departementet for Kultur deltog på vegne af Naalakkersuisoq i åbningen af "Vigdís Internationale Center for Multilingualisme og Interkulturel Forståelse" i Reykjavik i april 2017.

Departementet for Kultur deltog desuden på vegne af Naalakkersuisoq i Nordisk Kulturminister-rådsmøde (MR-K 2/16) 2. november 2016 i forbindelse med Nordisk Råds Session og i MR-K 1/17 på Svalbard i april 2017. I forlængelse af det sidste møde blev desuden afholdt et Idrætstopmøde arrangeret af formandskabet.

Under MR-K 2/17 blev fremlagt en undersøgelse om medieøkonomi, bestilt af kulturministrene: "Reklame", - som desuden blev forelagt og debatteret under "Nordiske Mediedage" i Bergen i maj 2017, hvor der også var deltagelse fra Departementet for Kultur. Fra fagområdet fandt man ikke resultaterne overraskende, men efterlyste tiltag ift. den beskrevne situation: At de nordiske mediers indtægtsgrundlag generelt undermineres af internetreklamer, - ofte fra store internationale virksomheder.

1. juni afholdt det norske formandskab desuden et møde til opstart af samarbejde om kunstnerisk virksomhed som platform for integration af flygtninge og indvandrere. Fra Departementet for Kultur var deltagelse via Skype.

Gennem Nordens Institut i Grønland, NAPA, er der også i 2016 bevilget nordiske støttemidler til en række kulturelle projekter. Støtten udgør i alt ca. 3,5 mio. DKK, der er ydet i form af rejsestøtte og projektstøtte.

2.2 Uddannelse og Forskning

2.2.1 Budgetramme

MR-Us ramme for 2017 er på 221,5 mio.DKK. Rammen er beskåret med 0,6 procent i forhold til 2016.

2.2.2 Aktiviteter

MR-U har i 2016 afholdt 2 møder, den 5. april og den 2. november.

På mødet i april havde ministrene 2 temadiskussioner. Det ene tema omhandlede nytilkomne børn og unge i Norden og udfordringer i uddannelsessystemet. Ministrene havde i den forbindelse bl.a. fokus på, hvilke initiativer landene har iværksat specifikt med tanke på de nytilkomne i støtteordningerne i uddannelsessystemet, hvad landene planlæger at gøre, og hvordan man kan styrke det nordiske samarbejde på området.

Det andet tema omhandlede børn og unges digitale kompetencer, herunder digitale læringsmål i grundskolen. Der var i diskussionen særlig fokus på, hvad de nordiske lande gør for at styrke lærernes digitale undervisningskompetencer, og hvordan det nordiske uddannelsessamarbejde bidrager til at understøtte de nationale mål for digital indlæring i grundskolen.

Der var herudover en behandling af ansøgningen fra de selvstyrende lande om fuldt medlemskab af NORDPLUS programkomité. Der henvises til særskilt afsnit herom nedenfor.

På mødet i november var en temadiskussion om uddannelsernes rolle i morgendagens velfærdssamfund og nordisk forskning om fremtidens uddannelser. Ministrene besluttede i denne forbindelse at bede NordForsk samle de nordiske forskningsmiljøer indenfor uddannelsesforskning til en nordisk konference om fremtidens uddannelser og dagtilbud, der adresserer muligheder for fælles nordisk samarbejde om blandt andet fremme af internationaliseringen af den nordiske uddannelsesforskning.

På mødet var der desuden en behandling af forslag til et nyt NORDPLUS programdokument. I denne forbindelse var der en særskilt behandling af en henvendelse fra Danmark om at give de danske mindretalsskoler i Sydslesvig adgang til at søge støtte i NORDPLUS. Da der ikke kunne opnås enighed herom, besluttede ministrene at videreføre programmet indtil videre på grundlag af det eksisterende programdokument. Ansøgningen fra de selvstyrende lande om fuldt medlemskab i NORDPLUS programkomité blev også behandlet i forbindelse med behandlingen af programdokumentet. Der henvises til særskilt afsnit herom nedenfor.

På mødet i november blev den reviderede Reykjavikdeklaration underskrevet. Deklarationen er en videreførelse af den oprindelige deklaration fra 2004 om anerkendelse af beviser vedrørende videregående uddannelser. Reykjavikdeklarationen havde til formål at fremme et tættere samarbejde om

gensidig anerkendelse af beviser for videregående uddannelse i Norden. Den reviderede deklARATION vil føre til et endnu tættere samarbejde mellem de relevante institutioner og fungere som afsæt for tilpasning til ændrede behov og fremme den fælles opfølgning på udviklingen indenfor videregående uddannelser både på nordisk og europæisk niveau. Den reviderede deklARATION medfører bl.a., at beviser fra videregående uddannelser i regionen bliver anerkendt i de andre nordiske lande, og at de nordiske lande samarbejder om at nå det fælles mål om at indføre systemer til automatisk anerkendelse af sammenlignelige beviser fra videregående uddannelser i regionen i overensstemmelse med målene i det europæiske område for videregående uddannelse. Der bliver som opfølgning på temadiskussionen afholdt en nordisk konference herom i forbindelse med Norges formandskab i 2017. Grønland påregner at deltage heri.

2.2.3 NORDPLUS

NORDPLUS prorammet skulle fornyes fra 2017. Dette skulle ske på baggrund af en evaluering af det gældende program. I forbindelse med fastlæggelsen af det nye program har de selvstyrende lande på initiativ af Grønland indgivet ansøgning om fuldt medlemskab af programkomitéen for NORDPLUS. I det gældende program har de selvstyrende lande alene observatørstatus.

Sagen blev behandlet på EK-Us sidste møde i 2015, efterfølgende på EK-U møde i 2016 og MR-Us møde i april 2016. Der har været usikkerhed om, hvorledes ansøgningen skulle behandles. De selvstyrende lande har i den forbindelse argumenteret for, at ansøgningen uden videre burde kunne imødekommes, da der ikke er tale om nordisk samarbejdsorgan eller institution men om et program, som ikke er omfattet af retningslinjerne for ansøgning om fuldt medlemskab af nordiske samarbejdsorganer og institutioner. På MR-Us møde i april 2016 blev det besluttet, at sagen afgøres endeligt af MR-U, hvilket ses som en anerkendelse af, at de nævnte retningslinjer ikke finder anvendelse, da dette i så fald ville forudsætte, at MR-SAM også skulle have sagen forelagt til godkendelse. MR-U bad EK-U behandle sagen igen og sørge for at indhente udtalelser fra de baltiske lande, da disse også er omfattet af programmet.

På EK-U møde i juni 2016 konstateredes det, at Norge ikke kunne tilslutte sig ansøgningen om fuldt medlemskab, og at Sverige ikke havde gjort sin position endelig op. Norge henviste som begrundelse til det forhold, at de selvstyrende lande ikke finansielt bidrager til det nordiske samarbejde og derudover til, at en imødekommelse vil kunne forrykke balancen i komitéen. Nordisk Ministerråds generalsekretær har anbefalet ansøgningen imødekommet, hvilket Finland, Danmark og Island samt de selvstyrende lande selv tilsluttede sig. De baltiske lande havde i øvrigt også udtalt sig positivt om ansøgningens imødekommelse.

Sagen blev behandlet igen på MR-Us møde den 2. november 2016. Generalsekretæren indstillede i denne forbindelse, at MR-U beslutter at indsætte Færøerne, Grønland og Åland som medlemmer i NORDPLUS programkomité, og at MR-U beder Nordisk Ministerråds Sekretariat om at indarbejde ændringen i det udkast til nyt programdokument, som sendes til høring i de baltiske lande. Det blev præciseret, at beslutningen tages med henvisning til NORDPLUS programdokument pkt. 5, hvor det slås fast, at MR-U/EK-U efter samråd med de baltiske lande kan beslutte, hvis det findes hensigtsmæssigt, at ændre komitéens struktur. Der var ikke enighed om at foretage ændringer, hvorfor ansøgningen ikke blev imødekommet.

Grønlandske institutioner benytter sig fortsat i vid udstrækning af NORDPLUS programmet. Grønlandske institutioner har i 2016 deltaget i 58 projekter, heraf 2 som hovedkoordinator. Ilisimatusarfik har i den forbindelse oplyst, at afdelinger ved Ilisimatusarfik i 2016 har modtaget bevillinger på omkring en halv million DKK. Bevillingerne er givet til en række forskellige projekter og formål. Dette er eksempelvis Netværk for naturfagsundervisere fra alle lande i Norden, som omfatter kurser og udvikling for både studerende og lærere, og et forskningsnetværk om opstart af et projekt om sprog og kultur i Vestnorden.

2.2.4 Netværksarbejde

På baggrund af en status for netværk indenfor sektoren og anvendelsen heraf besluttede EK-U, at der fremover i højere grad skal anvendes de rammer, som gælder for ad hoc grupper, når der skal sammensættes grupper af sagkyndige og formelle netværk i forhold til konkrete opgaver eller sager. I forbindelse hermed er det besluttet, at det hidtidige uformelle netværk om videregående uddannelser skal etableres som et formelt policy-netværk. Grønland deltager i netværket.

2.2.5 Nordic Master

EK-U fastsatte rammer for Nordic Master programmet. Grønland og Færøerne tilkendegav ønske om, at administratoren og sekretariatet følger op på erfaringerne med kravet om mindst 30 ECTS points fra hver deltager i programmet. Det besluttedes, at kriteriet senere kan ændres, hvis det forårsager vanskeligheder for små universiteter og videregående uddannelser ellers.

2.2.6 Højniveaugruppe om uddannelsesområdet

Det norske formandskab har foreslået igangsættelse af et strategisk arbejde på uddannelsesområdet. På baggrund heraf har EK-U besluttet at nedsætte en højniveaugruppe, som har fået i opdrag at gennemføre en strategisk analyse og komme med forslag til fremtidig nordisk samarbejde på uddannelsesområdet.

2.2.7 Netværk for Voksnes Læring (NVL)

Grønland har gennem de seneste år deltaget meget aktivt i forskellige netværksaktiviteter i regi af Netværk for voksnes Læring (NVL). Det udbytterige samarbejde indenfor NVL skyldes i høj grad en meget kompetent og engageret indsats fra den grønlandske hovedkoordinators side sammenholdt med Grønlands deltagelse i styregrupper og arbejdsgrupper på området.

Grønland har udpeget en ny national kontaktperson for NVL. Den nye kontaktperson er ansat i Center for National Vejledning. Der er herved tilsigtet en institutionel forankring med henblik på at sikre, at aktiviteterne på området kan koordineres med centrets aktiviteter.

Der arbejdes med vidensdeling i de forskellige lokale vejledernetværk samt med tværfaglige udviklingstiltag i samarbejde med Departementet for uddannelse og Departementet for erhverv samt De grønlandske Huses uddannelsesvejledere i Danmark.

Der er 4 netværk, som er tilknyttet NVL i Grønland. Disse er Valideringsnetværket, Distancenetværket, Vejledernetværket samt IKT netværket. Vejledernetværket arbejder med udvikling og vi-

densdeling på vejledningsområdet. IKT netværket har et godt samarbejde med de øvrige IKT netværksmedlemmer i NVL.

Valideringsnetværket arbejder med at synliggøre og undersøge validering af voksnes erhvervs erfaringer til brug for f.eks. alternativ indgang til voksenuddannelser. Dette sker i tæt dialog med nogle uddannelsesinstitutioner samt Majoriaq. Valideringsnetværksmedlemmets arbejde samt samarbejdet med andre nordiske valideringsnetværk har stor relevans i Grønland, eftersom antallet af ufaglærte voksne medarbejdere i erhvervslivet er stort.

Distancenetværket arbejder med fjernundervisning for voksne og udvikling af området. I et samarbejde med Majoriaq og erhvervslivet i Grønland er der udviklet to Apps til brug for undervisning af voksne i Majoriaq forløb.

Kontaktpersonen informerer om NVL og organisationens arbejde samt om dets hjemmeside, nyhedsbrev og andre samarbejdsaktiviteter i møder. Dette sker bl.a. igennem DialogWeb, hvor der regelmæssigt formidles nyheder fra Grønland, som udkommer i www.nvl.org. Nyhederne i Dialog Web spredes til alle vejledningsinstanser i Grønland og De grønlandske Huse i Danmark.

Der har i foråret 2017 været afholdt et dialogmøde mellem Grønland, Færøerne og Åland, hvor hensigten er skabe større politisk og faglig opmærksomhed omkring Voksen vejledning og Livslang Læring i de respektive lande. En delegation på 7 deltog fra Grønland, inklusive kontaktpersonen samt IKT og vejledningsnetværket og distancenetværksmedlemmet fra Grønland.

Der planlægges i samarbejde mellem kontaktpersonen og de 4 netværk et seminar i Nuuk i slutningen af august. Seminarets overskrift er Innovativ voksenlæring. En personlig og organisatorisk læring og forandring.

2.3 Øvrige aktiviteter

2.3.1 Nordisk statistiksamarbejde

Grønlands Statistik er medlem af flere nordiske kontaktnetværk, der udveksler erfaringer indenfor statistikproduktion. Der er eksempelvis netværk for befolkningsstatistik og uddannelsesstatistik. Der samarbejdes også om støttefunktionerne, eksempelvis er der etableret et samarbejde mellem landenes webredaktører. Endelig bidrager Grønlands Statistik til den nordiske statistiske årbog. Kontaktnetværkene kommunikerer primært elektronisk. I 2016 har Grønlands Statistik dog deltaget i Det nordiske Web-møde og årbogsmøde. Begge møder blev afholdt i København.

Grønlands Statistik modtager i 2016 og 2017 betaling fra NordForsk for at deltage i et NordMAN-projekt, som har til formål at styrke den fælles nordiske registerforskning. En afledt gevinst af projektet er en bedre dokumentation af Grønlands Statistiks registre. I august 2017 afholder de landeansvarlige for Nordman-projektet et møde i Nuuk.

2.3.2 Andet

Ud over de ovenfor fremhævede samarbejdsområder har Grønland på embedsmandsniveau, institutionsniveau og ved deltagelse af enkeltpersoner deltaget i mobilitetsprogrammet NORDPLUS.

I det løbende samarbejde deltager Grønland på uddannelses- og forskningsområdet fortsat aktivt i bestyrelser, arbejdsgrupper og ad hoc grupper.

3.1 Nyt samarbejdsprogram. Nordisk Ministerråd for Fiskeri, Havbrug, Jordbrug, Levnedsmidler og Skovbrug (MR-FJSL)

Det ny 4-årige FJLS (fiskeri, jordbrug, levnedsmidler, skovbrug) sektor samarbejdsprogram for 2017 - 2020 tager afsæt i FN's Bæredygtige Udviklingsmål (Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development, også kaldet Sustainable Development Goals - SDG). Ved at tage afsæt i SDG kan det nordiske samarbejde i FJLS-sektoren bidrage til at løse mange af de væsentligste globale udfordringer, som verdens lande er enedes om at prioritere i Agenda 2030 – fra klimaforandringer over resistensudvikling i sygdomsfremkaldende bakterier til stigende problemer med livsstilssygdomme. FJLS sektoren lægger i det nye program vægt på at bidrage til opfyldelsen af FN's 17 SDG, eftersom målene forventes at få en væsentlig betydning for de nordiske lande i den nære fremtid.

Sektorens arbejde og prioriteringer relateres til de mål og delmål, som er relevante for FJLS-samarbejdet. De SDG mål, som anses at have en særlig relevans for FJLS er: **Mål 2:** Udrydde sult, opnå fødevareresikkerhed, sikre bedre ernæring og et mere bæredygtigt landbrug; **Mål 3:** Sikre et bedre helbred og et sundere liv for alle; **Mål 6:** Sikre bæredygtig adgang til vand for alle, sikre bæredygtig forvaltning af vandressourcer og adgang til sanitet for alle mennesker; **Mål 8:** Fremme bæredygtig økonomisk vækst, sikre fuld og produktiv beskæftigelse og et anstændigt arbejde til alle; **Mål 12:** Sikre, at forbrug og produktionssystemer er bæredygtige; **Mål 13:** Skride til umiddelbar handling for at bekæmpe klimaændringer og konsekvenserne af disse; **Mål 14:** Fremme bæredygtig brug af havene og af havressourcer for at bevare verdenshavene; **Mål 15:** Beskytte og fremme økosystemer og naturressourcer på en bæredygtig måde. Bevare og sikre økosystemer, bekæmpe ørkenspredning og forhindre yderligere tab af biodiversitet.

De nordiske lande er på flere områder blandt de internationale frontløbere i at sikre en mere bæredygtig primærproduktion, og de nordiske lande har opnået visse succeser i at skabe en mere bæredygtig fødevarerkonsumtion – noget som man ønsker at udvide samarbejdet om de kommende år.

FJLS-sektoren arbejder med bæredygtighed meget bredt, hvor flest mulige perspektiver af bæredygtighed søges inkorporeret i sektorens arbejde; f.eks. i forbindelse med udarbejdelse af bæredygtighedskriterier for bioøkonomi.

Udvikling af den nordiske bioøkonomi har været et af de centrale arbejdsområder i FJLS sektoren de seneste år. Det gælder både landenes formandskabsprogrammer og diverse internationale aktiviteter. Den nordiske bioøkonomi baseres på rige naturressourcer i havene, skovene og i frugtbar landbrugsjord, der udnyttes på en bæredygtig måde.

FJLS nye samarbejdsprogram beskriver de to vigtigste nordiske prioriteter angående fiskeri, landbrug, fødevarer og skovbrug: a) udvikling af den nordiske bioøkonomi og b) bæredygtige fødevarer-systemer.

FJLS arbejder med en række strategiske indsatsområder for opnå de to overordnede mål. Disse indsatsområder er: 1) Bæredygtig forvaltning af biologiske ressourcer; 2) Øget resiliens i og en mindsket klimapåvirkning fra primærproduktion; 3) One Health, sunde dyr og dyrevelfærd; 4) Sund, sikker mad og gode madvaner; 5) Innovationsfremmende myndigheder og udvikling af nye produkter og tjenester; 6) Mærkningsordning og akkrediteret produktion; 7) Diversificeret landdistriktsøkonomi.

3.2 Fiskeri

Fiskerisamarbejdet har generelt fokus på at synliggøre fisk som en bæredygtig fødevarer, der bidrager til fødevarer- og forsyningsikkerhed globalt og til fremtidens bæredygtige fødevarerproduktion.

3.2.1 Internationalt fokus på fredning af havområder

I det nordiske fiskerisamarbejde er der dialog om det internationale fokus på beskyttelse af havområder versus bæredygtig udnyttelse af havet og havets ressourcer. Det er højt på dagsordenen i det nordiske fiskerisamarbejde, at Norden har fokus på bæredygtig udnyttelse af havets ressourcer. Det er vigtigt, at Norden er tydelig på dette synspunkt, da mange andre lande i verden trækker stærkt mod fredning og beskyttelse af havområder. Flere af de nordiske lande er fuldstændig økonomisk afhængige af fiskeriet, og en bæredygtig udnyttelse af marine ressourcer er den nordiske prioritet. Vi ser udfordringer med, at internationalt fokus hovedsageligt ligger på beskyttelse frem for fødevarerikkerhed og bæredygtig udnyttelse af ressourcerne fra havet. Regeringer og NGO'er, der trækker mod fredning af havområder, er stærke med mange midler og følelsesstærke argumentationer. De nordiske fiskerinationer kan i fremtiden få store udfordringer hermed, og det nordiske fiskerisamarbejde (særligt gennem de vestnordiske repræsentanter i samarbejdet) er derfor særligt opmærksom på at fremhæve det nordiske synspunkt med bæredygtig udnyttelse som forvaltning af havet i alle fora, som samarbejdet deltager i. Det er nyttigt, at dette aspekt udbredes i relevante internationale fora.

3.2.2 Aktuelle samarbejdsprojekter

Fokus i det norske formandskabsprogram for fiskerisamarbejdet i 2017 er blå bioøkonomi i tråd med de foregående islandske, færøske og finske formandskabsprogrammer.

Blå bioøkonomi defineres som en tilgang til marine levende ressourcer, som giver en bedre udnyttelse af ressourcer via forskning og innovation og derved giver mulighed for økonomisk vækst uden at gå på kompromis med bæredygtigheden.

Igangværende blå bioøkonomiprojekter i fiskerisamarbejdet:

Small Island Forum on Blue Bioeconomy er et samarbejde mellem Færøerne, Island, Norge, Sverige, NMRS, FAO, Commonwealth Secretariat, EU, Malta og flere. Forummet blev lanceret på FNs Ocean Conference i 5. - 9. juni 2017. Selve Forummet foregår back-to-back med Our Oceans konferencen, der bliver afholdt på Malta i oktober 2017. Det forventes, at der afholdes side-event i forbindelse med FAOs COFI mødet i juli 2018.

Fisk og mode afholder en "Blue Fashion Challenge" i Færøerne i august 2017, hvor blå materialer bliver brugt på innovative måder til design og mode. Ekspertworkshop om blå materialer bliver afholdt i Færøerne i oktober 2017 i samarbejde med internationalt kendte design- og modevirksomheder. Grønlandsk sælskind indgår i projektet.

Det finske formandskab 2016-2018 implementerer projektet *Nordisk Køreplan for Blå Bioøkonomi*, der vil hjælpe til at identificere og styrke de nordiske landes nuværende og potentielle samarbejdsområder indenfor blå bioøkonomi og skabe en køreplan til at udnytte ressourcerne og potentialet i nordiske ferskvand og have samt til at udvikle ny innovation.

Under det norske formandskab 2017 - 2019 arbejdes med et blåt bioøkonomiprojekt, herunder en række delprojekter:

Plast Projektet vil kortlægge mikroplast i udvalgte nordiske marine arter og udrede konsekvenser for de blå bioerhverv. Mikroplast i havet kommer ind i fødekæden og kan have indvirkning på menneskers sundhed. Det giver også en belastning af arter og økosystemer i havet.

Fiskerikriminalitet Et treårigt projekt i samarbejde med North Atlantic Fisheries Intelligence Group (NA-FIG) som har medlemmer fra Norge, Sverige, Danmark, Færøerne, Grønland og Island. Derudover er også Tyskland, Canada, USA, Irland, Spanien, Holland og Storbritannien medlemmer. Alle medlemslandene deltager med eksperter fra fiskeri-, told- og skattemyndigheder.

Fiskerikriminalitet er ofte grænseoverskridende organiseret kriminalitet og har afdelinger i hele verden. I store og komplekse sager er der brug for et internationalt samarbejde på tværs af landegrænser og kontinenter. NA-FIG samarbejder derfor med Interpol og FNs Kontor for Narkotika og Kriminalitet (UNODC), som begge har et mandat til at bistå med det internationale samarbejde i straffesager. I september 2017 vil der være en stor konference om fiskeriet kriminalitet i FN. Dette er organiseret af UNODC i samarbejde med Norge, Indonesien, initiativet forskning PescaDolus, Interpol og Ministerrådet (NA-FIG). Globalt set er det et stort problem, at fiskerikriminalitet, ud over det ulovlige fiskeri, også omfatter hvidvaskning af penge, korrupsion, menneskehandel (som tvangsarbejdere på fiskerfartøjer), vold og bedrageri.

Formålet med projektet er at se på ulovligheder gennem hele værdikæden. Tanken er, at man bruger hele myndighedsapparatet til at løse det komplekse problem, som fiskerikriminalitet er. Grønland deltager ved GFLK.

Spøgesfiskeri Et treårigt projekt med formålet at etablere et videns- og kommunikationsnetværk mellem de nordiske lande, relateret til reduktion i tabet af fiskeredskaber og deraf følgende spøgelsesfiskeri. Selvom havaffald er et tema i flere internationale fora, vil projektet skabe et forum, der er mere praktisk fagligt orienteret. Projektet vil være en vidensbase og et netværk til at udveksle erfaringer og til at drage nytte af hinandens løsninger og systemer. Grønland deltager ved APN/GFLK.

Tareskov Opdræt og anvendelse af tang som led i klimatilpasning. Et projekt, der øger viden om mængden af marint organisk kulstof fra tangskove, som bliver deponeret og langtidslagret i sedimenter.

3.2.3 Workshop om ressourcerente i fiskeriet

APN modtog i samarbejde med Finansdepartementet midler fra AG-Fisk til at afholde endnu en workshop om fiskeriafgifter i de vestnordiske lande. Workshopen afholdtes i Reykjavík i oktober 2016 med deltagelse af embedsmænd fra Grønland, Island, Færøerne, Norge, Canada samt eksperter fra Danmark og Island. Baggrunden for workshopen var, at debatten om ressourcerenteafgifter fortsætter og er specielt intens i lande som Grønland, Island, Færøerne, Norge og Canada. Workshopen fokuserede overordnet på det seneste års udvikling, samt hvordan fiskeriafgifterne i de nordiske lande fastsættes og inddrives i praksis. Rapport vil blive udgivet som arbejdspapir på Norden.org.

3.2.4 Workshop om optimeret forvaltning af fiskeri i blandede bestande.

Workshop under ledelse af Grønlands Naturinstitut med det formål at sikre kompetenceopbygning i forbindelse med forvaltning af blandede bestande samt belyse erfaringer med forvaltningspraksis i de nordiske lande. Den tredages workshop afholdes i Nuuk med deltagelse af primært forvaltere suppleret med forskere fra Norge, Sverige, Island, Danmark, Færøerne og Grønland. Resultaterne fra workshopen skal fungere som indspil til forvalternes fremtidige arbejde med forvaltningsmål. Deltagelse ved Grønlands Naturinstitut og Departement for Fiskeri og Fangst.

3.3 Andre samarbejder for Ministerrådet for Fiskeri, Jordbrug, Skovbrug og Levnedsmidler.

3.3.1 Nordisk bioøkonomi Panel

I sit formandskabsprogram i 2014 tog Island initiativ til oprettelsen af et Nordisk Bioøkonomi Panel med det primære formål at udarbejde et forslag til en fælles nordisk bioøkonomistrategi. Panelet har mandat fra MR-SAM og hensigten er, at den kommende strategi kan blive godkendt som en tværsektoriel strategi med tilslutning fra flere fagministerråd. Som forberedelse for selve strategiarbejdet blev der lavet et nordisk *best-case* katalog: ”Nordic Bioeconomy – 25 cases for sustainable change”. Kataloget fremhæver fire styrkepositioner indenfor den nordiske bioøkonomi, som panelet har valgt at arbejde videre med i strategien: *replace*, *upgrade*, *circulate* og *collaborate* for at fremme en sammenhængende, ressourceeffektiv og cirkulær produktion og forbrug af de nordiske ressourcer og derigennem bidrage til en bæredygtig omstilling i de nordiske lande. Rapporten er baseret på 25 succes historier fra de nordiske lande, hvor det er lykkedes at gennemføre bioøkonomiske projekter.

Der er to grønlandske projekter beskrevet i rapporten:

Polar Seafood har ændret sin forretningsmodel fra kun at sælge fileter af hellefisk til også at sælge hoved, hale og knogler. En opgradering af maskiner har gjort det muligt at behandle næsten hver del af fisken, hvilket øger udnyttelsen fra 50% til 90%. Tidligere blev de resterende 50% af fisken smidt væk eller i nogle tilfælde brugt som hundefoder. Nu har Polar Seafood klaret at vende det, der tidligere blev betragtet som et miljøbelastende affald, til et overskudsprodukt.

Royal Greenland producerer mel fra rejeskaller på deres rejerfabrik i Ilulissat. Spildskaller fra forarbejdning af rejer har tidligere udgjort et miljøproblem for fabrikken og byen, da affaldet tidligere lovligt kunne smides i vandet. Royal Greenland har derfor produceret mad til foder fra skallerne i

nogen tid, men utilstrækkelig infrastruktur, høje energipriser og dyre fragtpriiser fra Grønland til andre markeder har udfordret rentabiliteten i produktionen af mel. Efter en opgradering af rejefabrikken i Ilulissat kan Royal Grønland nu omdanne rejeskaller til mel, som er egnet til human konsum. Der er dermed lykkedes selskabet at fordoble udnyttelsen af rejer og skabe en værditilvækst af en tidligere affaldsstrøm.

Nordisk Bioøkonomi Panel har i foråret 2017 udarbejdet et udkast til fælles nordisk bioøkonomistrategi.

Strategien

- fokuserer på områder, der giver merværdi til nordiske aktører og de eksisterende bioøkonomiinitiativer rundt om i Norden,
- bygger på succes historier fra den nordiske bioøkonomi og søger at sprede lære fra succeser mest muligt i Norden,
- tilgang er problemfokuseret snarere end fokuseret på enkelte dele af bioøkonomien under temaerne substitution, recirkulering, opgradering og samarbejde.

Strategien skal bruges til at engagere beslutningstagere, forskere, civilsamfundsorganisationer og offentligheden i den nordiske bioøkonomi.

Strategien blev drøftet af de nordiske fagministre på ministermødet i Ålesund i juni. I efteråret vil et færdigt udkast blive sendt til behandling i de relevante embedsmandkomiteer og ministerråd med henblik på en endelig godkendelse i MR-SAM i 1. kvartal 2018.

3.3.2 Vestnordisk Bioøkonomi Panel

En af anbefalingerne i "Arctic Bioeconomy I" projektet fra 2014 var dannelse af et Vestnordisk Bioøkonomi Panel. De nordiske lande er blevet opfordret til at danne nationale bioøkonomipaneler, som kan føde ind til Nordisk Bioøkonomipanel. Tanken bag det vestnordiske panel er på bedst mulig måde at forene regionens kapacitet og viden og derved kunne føde ind til Nordisk Bioøkonomipanel samlet, således at fælles interesser kommer stærkere på agendaen. Panelets arbejde fokuserer på at udarbejde et strategidokument for den vestnordiske bioøkonomi. Panelet blev dannet i oktober 2015. I udkastet til strategien er foreløbigt følgende temaer blevet identificeret:

- Regionalpolitisk forum og strategi tænkning
- Den blå bioøkonomi
- Underudnyttede ressourcer og nye muligheder
- Udvikling af landdistrikter og infrastrukturer til støtte for innovation
- Muligheder på tværs af sektorer
- Hvordan skabes synergi mellem nordisk og EU H2020 finansiering?
- Finansiering i et bredt perspektiv

I august 2016 fandt det første offentlige stakeholdermøde sted i Qaqortoq i forbindelse med Vestnordisk Råd møde. Arbejdet med vestnordisk bioøkonomi strategi blev præsenteret ved vestnordisk fiskeriministermøde i Narsarsuaq i september 2016.

Strategiarbejdet er finansieret af det nordiske atlantehavssamarbejde NORA. Der er oprettet en hjemmeside: www.wnbioeconomy.com.

Henrik Leth (Grønlands Erhverv) og Lisbeth Schöneman-Paul (Royal Greenland) er Grønlands repræsentanter i det nordiske bioøkonomi panel og det vestnordiske bioøkonomi panel.

Flagskibsprojekt - Havbundskortlægning

Grønland har et igangværende 3-årigt flagskibsprojekt (2015 - 2017) med titlen "Kortlægning af havbundens biodiversitet og sårbarhed i Arktis og Nordatlanten".

Projektet med kortlægning af havbunden er fremsat af Grønlands Naturinstitut og har til formål at skabe en platform for vidensdeling og udvikling af en fælles nordisk protokol for kortlægning og monitorering af havbundens biodiversitet og sårbarhed. En implementeringsfase vil tage udgangspunkt i de nationale fiskeriundersøgelser i Grønland.

Projektet baserer sig på eksisterende infrastruktur på Grønlands Naturinstitut (GN) og et nordisk samarbejde mellem Norge, Island, Færøerne og Grønland, udover Canada, USA og Rusland. Udvikling af en fælles nordatlantisk protokol vil sikre sammenlignelighed af data på tværs af lande og bidrage til ens viden grundlag i forvaltningen af de marine ressourcer. Implementeringsfasen i Grønland kan bruges som erfaringsgrundlag og til udfoldelse af samarbejdet mellem nordiske eksperter og siden fungere som fundament i forbindelse med opbygning af lignende programmer og yderligere specifik grundforskning i de andre deltagerlande.

Med den forventede stigning i det maritime aktivitetsniveau i Arktis og Nordatlanten vil der også blive lagt et nyt pres på havmiljøet. Beskyttelse af havenes biodiversitet bliver derfor stadig vigtigere i takt med den voksende kommercielle aktivitet. Der vil være behov for at undersøge, hvordan havmiljøet i Arktis og Nordatlanten reagerer på mere maritim transport og fiskeri. Denne viden om havbundens biodiversitet er essentiel for fremtidig fiskeri- og miljøforvaltning og for det kommercielle fiskeri i form af videnskabelig dokumentation med henblik på bæredygtigheds certificering. Viden og erfaring, der indhentes fra Arktis, vil de nordiske lande desuden kunne overføre til andre havområder, hvorved der kan opnås bedre viden om havområderne i hele det nordiske regi.

Der er implementeret en protokol for monitorering af bundlevende hvirvelløse dyr (artsrigdom, udbredelse etc.) ombord på Grønlands Naturinstituts undersøgelsestrawler. Både udviklingen og implementering af protokollen er sket i et internationalt samarbejde mellem specialister fra Grønland, Norge, Island, Færøerne, Canada, Rusland og England. Især inddragelsen af erfarne russiske og canadiske partnere er med til at opbygge kompetencer i de nordiske lande.

Det er målet, at protokollen med relativt få midler kan implementeres på enhver undersøgelsestrawler i de nordiske lande. En helt afgørende parameter er, at dette projekt stimulerer vidensoverførsel, uddanner personel og udvikler bestemmelseslitteratur, så de enkelte lande over tid selv vil kunne varetage opgaven og indgå som ligeværdig partner i et pan-arktisk samarbejde omkring langtidsmonitorering af havbunden. Især inddragelsen af erfarne russiske og canadiske partnere er med til at opbygge kompetencer i de nordiske lande.

Projektet skrider planmæssigt frem. Den viden og erfaring, som er opbygget i programmet, har bidraget stort til arbejdet i Arktisk Råds CAFF-CBMP netværk og udarbejdelsen af 'State of the Arctic Marine Biodiversity Report (SAMBR). Projektleder har derudover deltaget i "stakeholder consultations" vedrørende MSC certificering af det islandske fiskeri efter hellefisk i Østgrønland, hvor projektets data indgår i vurderingen af potentielle sårbare levesteder. Det samme i forbindelse med den grønlandske certificeringsproces i Vestgrønland.

Det er vældig positivt for Grønlands Naturinstitut, at dette projekt gennemføres. Projektet bliver støttet med 1,5 mio. DKK over 3 år fra Nordisk Ministerråds formandskabspulje (2015 - 2017). Projektet har fået yderligere støtte fra Miljøstyrelsen-Dancea (1.5 mio DKK). Projektet er derudover støttet af NORA. Projektet er forankret i FJLS-sektoren. APN er tovholder på projektet. Projektleder er seniorforsker Martin Blicher fra Grønlands Klimaforskningscenter. Der er sikret midler gennem et nyt relateret nordisk projekt med GN deltagelse til fortsættelse af samarbejdet ved afholdelse af årlige workshops i 2017 - 2021.

3.3.3 NordGen

NordGen - Nordisk Genressourcecenter Center - er en nordisk institution til bevaring og bæredygtig udnyttelse af planter, husdyr og skove. Samarbejde om bevaring af genetiske ressourcer (fødevarer og landbrug) i de nordiske lande har stået på i mere end 30 år. NordGen er finansieret af Nordisk Ministerråd. NordGens grundlæggende opgave er at hjælpe med at sikre en bred genetisk diversitet af de ressourcer, som kan være knyttet til fødevarer og landbrug. Dette gøres gennem brug, bevarelse og bæredygtig udnyttelse, gennem en møjsommelig dokumentation og informationsarbejde og gennem internationale aftaler. Dette arbejde er dyrt, og det er grunden til, at de nordiske lande har valgt en fælles løsning. NordGens overordnede mål er at sikre bevaringen af genetiske ressourcer fra husdyr, planter og skove i de nordiske lande samt at sikre en bæredygtig anvendelse af dem.

Det er en prioritet for Naalakkersuisut, at Grønland som selvstyrende område er repræsenteret i de nordiske institutioner, hvor der er faglig interesse herfor, på lige fod med de nordiske lande. Grønland har ikke tidligere været medlem af NordGens bestyrelse. I 2015 fik Grønland en repræsentant i NordGen og indgår således i arbejdet med genetiske ressourcer og deltager i bestyrelsesmøderne. NordGen har en ganske fornuftig samling af frø fra grønlandske plantearter.

Der er i 2016 kommet ny direktør i NordGen, Lise Lykke Steffensen, som er dansk agronom. Der er udarbejdet en ny strategi for NordGen - en 20 års plan som nu skal implementeres.

3.4.Fødevarer

3.4.1.Ny Nordisk Mad

Netop værdierne i manifestet for Ny Nordisk Mad er stærkt i tråd med, hvad vi prøver at opnå i Grønland: Brug af friske, lokale råvarer, som i sidste ende vil kunne styrke lokale fødevarerproducerer og indtjeningsmuligheder samtidig med at sætte yderdistrikterne på landkortet.

Nordisk Ministerråds arbejde med Ny Nordisk Mad gik i 2015 ind i sin tredje fase med nyt mandat, ny struktur og et budget på 900.000 DKK/år. Samtlige nordiske lande deltager aktivt i styregruppearbejdet. Arbejdet med Ny Nordisk Mad koncentrerer omkring netværk og branding af Norden samt Børn og Unge og Mad.

Der er to hovedindsatser for det nordiske arbejde med Ny Nordisk Mad: 1) Branding af Norden og 2) styrket netværksdannelse mellem myndigheder og nationale madinstitutioner og organisationer. Styregruppen for Ny Nordisk Mad har i opdrag at eksekvere disse indsatser ved bl.a. at stimulere, behandle og udarbejde konkrete forslag til aktiviteter, projekter etc.

Styregruppens møder og ressourcer bruges på kvalitetssikring af projektvirksomheden samt i højere grad at sikre vidensdeling og videreudvikling af konceptet Ny Nordisk Mad.

Grønland er medlem af NNM styregruppen ved Fangstafdelingen i APN. Læs mere på www.norden.org/da/tema/ny-nordisk-mad

The Arctic as a food producing region

3-årigt projekt (2015 - 2017) med deltagelse af de arktiske stater. Finansieret bl.a. af Nordisk Ministerråd.

Formålet med dette projekt er at vurdere potentialet for øget produktion og merværdi af fødevarer fra Arktis med det overordnede mål at forbedre fødevarerens sikkerhed og forbedre de sociale og økonomiske forhold i arktiske samfund.

Arktis er allerede en vigtig fødevarereproducerende region, men potentialet er meget større. Ved at fokusere på biologiske (klimaændringer), kommercielle (kommercielle ressourcer, infrastruktur og ressource- og industripolitik), kulturelle (fødevarertraditioner og fødevarerekædens organisation) og markedsforholdene (lokalt, nationalt og internationalt) vil dette projekt identificere potentielle veje til arktisk madproduktion og distribution.

Målet er at identificere betingelser for øget produktion både for at forbedre fødevarerens sikkerhed i de nordlige regioner og for at øge merværdien af fødevarer med oprindelse i Arktis, både for de lokale og sydlige markeder.

Målet er derfor todelt: 1) at øge kommerciel fødevarereproduktion "i Nord og for Norden" og 2) at udvikle forbindelser fra Nord til Syd i fødevarereproduktion. Sammen vil disse mål føre til mere bæredygtige fødevarer-systemer i Arktis.

Projektet fokuserer på de primære industrier; fiskeri, akvakultur og landbrug samt rendrift, der er væsentlig i nogle områder. Et mål er at skitsere en række realistiske scenarier for fremtidig udvikling baseret på markedskendskab, erhvervsmæssig interesse for industrien og deres struktur og den offentlige orden. Fokus vil være på lokal og regional industriel udvikling. Projektet kan således bidrage til at styrke fødevarereproduktionen i Arktis.

Grønlandsk deltagelse ved Fangstafdelingen i Departement for Fiskeri og Fangst.

3.4.2 Nordic Food Policy Lab

De nordiske statsministre præsenterede 30. maj 2017 initiativet *Nordic Solutions to Global Challenges*. Nordic Food Policy Lab (2017 - 2019) er et af de seks flagskibsprojekter under statsministrenes initiativ og har til formål internationalt at præsentere nordiske policy-værktøjer, der inddrager forbrugerne i at skabe mere bæredygtige fødevarer.

Det overordnede mål med projektet er at tilskynde andre lande til at gøre brug af de nordiske løsninger på de fødevarerproblemer, der blev identificeret som udfordringer i FN's bæredygtighedsmål for 2030. Nordic Food Policy Lab vil skabe muligheder for at fremme innovative politiske løsninger, som opfordrer forbrugerne til at vælge mere bæredygtige fødevarer. Projektet vil lægge vægt på, hvor vigtigt det er at have innovative politiske redskaber, som kan sikre en forbrugerdrevet efterspørgsel efter bæredygtige fødevarer. Den stigende globale efterspørgsel efter nordiske fødevarerløsninger, som skal fremme overgangen til et mere bæredygtigt fødevarer-system, kommer fra borgere, regeringer og internationale organisationer.

De nordiske lande har gennem bl.a. Ny Nordisk Mad haft succes med at inddrage de nordiske forbrugere i en bæredygtig omstilling af fødevarer-systemet. Med statsministerinitiativet styrkes det nordiske arbejde med at sprede erfaringerne med det formål at skabe en mere bæredygtig global fødevarerkonsumtion.

Nordic Food Policy Lab er endnu i en indledende fase. Initiativet vil blive forankret i FJLS sektoren i embedsmandskomiteén EK-FJLS (levnedsmidler).

3.4.3 Veterinær- og Fødevarerområdet

Veterinær- og Fødevarermyndigheden Grønland (VFMG) deltager i to arbejdsgrupper under FJLS - NMF og NMDD.

NMF (Nordisk arbejdsgruppe for Fødevarerforvaltning og Forbrugerinformation) har ansvar for aktiviteter indenfor fødevarer- og forbrugerområdet lovgivning, tilsyn, mærkning og forbrugerinformation. NMF arrangerer årligt en tilsynskonference, hvor Nordens tilsynsførende indenfor fødevarerområdet har mulighed for at træffes og udveksle erfaringer og få information om aktuelle emner. NMF arrangerer ligeledes en årlig konference for jurister, der arbejder i den nordiske offentlige fødevarerforvaltning.

NMDDs (Nordisk arbejdsgruppe for Mikrobiologi, Dyrehelse og Dyrevelfærd) ansvarsområde dækker aktiviteter indenfor mikrobiologi, dyresundhed og dyrevelfærd. Formålet er at sikre, at de nordiske myndigheder samarbejder effektivt.

I 2015 startede projektet - Arktisk Veterinært Beredskabssamarbejde under Nordisk Ministerråd – op og er blevet konkretiseret og centreret omkring viden og erfaringsdeling mellem Norge, Færøerne, Island og Grønland med fokus på fælles udfordringer såsom beredskab på smitsomme sygdomme.

me og zoonoser, nye indkomne sygdomme og aflivning af havpattedyr både til fangst, men også ved nødstedte havpattedyr. (Projektet ligger under arbejdsgruppen NMDD).

3.4.4 One Health

FJLS sektoren arbejder med initiativer for at mindske resistensudvikling i sygdomsfremkaldende bakterier og vækst i livstilssygdomme. Herunder ligger arbejde med at sikre et lavt niveau af antibiotikaresistens. Dette sker bl.a. ved at sikre erfaringsudveksling mellem myndigheder, et fælles beredskab i det nordisk-baltiske område samt gennem projektet One Health. Grønland deltager i dette arbejde ved VFMG.

4. Fangst & Jagt

4.1 PISUNA

Fangst- og jagtafdelingen har flere kerneprojekter finansieret gennem NMR. Det indledende projekt, PISUNA (PIniakkanik SUMiiffinni NAlunaarsuineq) om lokal dokumentation og forvaltning har haft en bevilling fra NMR i perioden 2009 - 2012, og videreudviklingen af dette projekt er nu støttet af EU-midler til og med 2016, hvor en afsluttende workshop blev afholdt i december i Nuuk med national og international deltagelse.

Observationer fra PISUNA-områderne fokuserer primært på land- og havpattedyr, fisk og fugle, men omfatter også havis. Hver tredje måned samles og diskuteres observationer og fortolkninger af hvert emne i naturressourcerådet, herunder udviklingen i en bestemt ressource sammenlignet med det foregående år (f.eks. stigende, ingen ændring, faldende) og de anbefalede forvaltningsaktioner på grundlag af observationerne.

Foreslåede forvaltningsaktioner har været ændringer i fangst- og fiskesæsonen for bestemte arter, ændringer i kvoter og ændringer af lokale vedtægter. Disse oplysninger indgives til kommunen til at behandle eller videresende til regeringen, afhængigt af det relevante beslutningsniveau.

De nedsatte naturressourceråd fortsætter arbejdet efter finansieringsperioden i samarbejde med kommunen. Observationerne fra lokalsamfundene gemmes i en web-baseret database - PISUNA-net - hvor de er offentligt tilgængelige og kan søges via <https://eloka-arctic.org/pisuna-net/> og indgå i det forvaltningens vidensgrundlag og arbejde.

4.2 Nordisk Naturressourceforvaltning

Projekt "Nordisk Naturressourceforvaltning2 blev i 2014 finansieret som et politisk initiativ under det arktiske samarbejdsprogram samt fiskerisektoren og miljøsektoren i Nordisk Ministerråd (2,0 mio. DKK over tre år 2015 - 2017). APN er projektleder på projektet, som har fokus på inddragelse af fisker- og fangerviden i forvaltningen af naturressourcer.

"Nordisk Ressourceforvaltning" er et internationalt samarbejde om brug af lokal viden til at forvalte naturressourcer i Arktis. Projektet bygger på erfaringerne fra det grønlandske projekt PISUNA, som

nu efter slutfinansiering fra EU fortsættes på kommunens initiativ. Målet for 'Nordisk Ressourceforvaltning' er at igangsætte et internationalt samarbejde for at fremme demokratisk borgerinddragelse i beslutningsprocesser omkring brug af naturressourcer. Konkret skal projektet videreudvikle værktøjer (standardskabeloner), der kan få lokal viden 'i spil' i forhold til beslutninger omkring naturressourcer, ligesom projektet skal opbygge kapacitet og oplyse om hvordan, at lokal viden kan bruges i praksis, blandt kommuner, andre lokale og nationale myndigheder, og folkelige organisationer.

Aktiviteterne i Grønland omfatter støtte og udvikling af lokalt udførtebestandstællinger og anden monitorering af moskus- og renbestande. I 2016 og 2017 gennemførtes bestandstællinger af moskusokser i Ivittuut, og arbejde med udarbejdelse af forvaltningsplaner for de to bestande startes op. Dertil blev gennemført et internationalt seminar i Nuuk i december 2016, hvor rensdyravlere, forvaltere og andre interesserede vil bruge erfaringerne fra tamrendrift i arbejdet med forvaltningen af andre små og mellemstore bestande. Output fra projektet fra grønlandsk side er et gennemtestet tællemodul til fangere og jagtbetjentes brug samt en demografisk model, der lokalt kan give information om, hvad der kan fanges på en bestand.

4.3 eXchanging Knowledge

"eXchanging Knowledge" er et toårigt projekt fra 2017 til 2018 med det formål at skabe en platform for udveksling af traditionel og lokal viden mellem Finland, udvalgte samiske områder og Nordgrønland. Lokalbaseret overvågning (CBM) af miljø- og klimaændringer er en metode, der anvendes mere og mere i de arktiske og nordlige områder til at supplere og støtte observationer af forandringer. Den fremmer tillige en ny dialog med "remote sensing" og den mere traditionelle videnskab.

En af nøglerne til succes med CBM-arbejdet er at understøtte mekanismer for videnudveksling mellem disse områder, hvor de første nye succeser er opstået. "eXchanging Knowledge" giver en mulighed for at gøre det mellem Finland og Grønland og omhyggeligt udvalgte samiske områder som en del af det Arktiske Samarbejdsprogram.

Under en konstruktiv workshop i Nuuk i december 2016 identificerede projektpartnerne behovet for at udveksle metoder og bedste praksis mellem de involverede samfund. Dette vil styrke og yderligere forfine metoderne i et stabilt og brugbart CBM værktøj.

5. MR-FJLS Ministermøde 28. juni 2017

Naalakkersuisoq for Fiskeri og Fangst Karl Kristian Kruse samt Naalakkersuisoq for Selvstændighed, Indenrigsanklægender og Landbrug Suka Frederiksen var begge forhindret i at deltage på ministermøde MR-FJLS i Ålesund, Norge d. 28. juni 2017. Der var deltagelse på embedsmandsniveau fra Departement for Fiskeri og Fangst.

På ministermødet tog ministrene beslutning om fem udtalelser.

One Health og antibiotikaresistens

For at sikre fremdrift i det nordiske samarbejde om One Health blev ministrene enige om at henvise til internationalt fokus gennem FNs politiske deklaration om antimikrobiel resistens fra september 2016, WHO Global Action plan fra maj 2016, FAO antimikrobiel resistens resolution fra juni 2016 og antimikrobiel resistens temaet på G7 mødet 2015 og G20 møderne i 2016 og 2017.

Ministrene noterede sig, at Nordisk Råd i april 2017 har vedtaget en Hvidbog med 12 konkrete tiltag for nordisk samarbejde mod antimikrobiel resistens.

Ministrene fremhævede vigtigheden af, at de nordiske lande viderefører og styrker samarbejdet mod antimikrobiel resistens i internationale fora og fremhævede tre områder for indsats: a) forebyggende arbejde, reduceret og mere korrekt brug af antibiotika b) bedre ordineringspraksis uden økonomiske incitamenter c) forbeholde de mest kritiske antibiotika til mennesker og ikke tillade brug af disse til dyr.

Madspild

For at sikre det nordiske samarbejde mod madspild henviste ministrene til SDG mål 12.3 om at halvere andelen af madspild pr. indbygger/verdensplan inden år 2030. Ministrene noterede sig resultaterne og anbefalingerne i det policy brief, der er udkommet af det nyligt afsluttede nordiske madsvindsprojekt. Ministrene var enige om at fortsætte samarbejdet om madspild og gav EK-FJLS (levnedsmidler) i opdrag at følge op på anbefalingerne.

Fiskerikriminalitet

For at støtte den globale kamp mod fiskerikriminalitet henviste ministrene til SDG mål 14.4 om bl.a. at udrydde ulovligt fiskeri inden år 2030. Ministrene noterede sig, at fiskerisamarbejdet gennemfører et nordisk fiskerikriminalitetsprojekt under det norske formandskab. Ministrene blev enige om, at Nordisk Ministerråd bør være synlige ved det internationale fiskerikriminalitetssymposium i FN i september 2017 og vil udarbejde en fællesudtalelse på ministerniveau for at få andre lande til at erkende, at grænseoverskridende organiseret kriminalitet i det globale fiskerierhverv er et reelt problem, som kræver internationale løsninger udover dem, vi allerede har mod ulovligt fiskeri.

Frøhvelvet på Svalbard

Ministrene noterede sig fornyelsen af Trepartsaftalen for Frøhvelvet på Svalbard og blev enige om en fælles udtalelse, hvor ministrene minder om den rolle, genetiske ressourcer i jord- og skovbruget kan have for fremtidig fødevarer sikkerhed og sikring af tilpasning til klimaforandringer; Hvor ministrene bemærker, at frøhvelvet er en succes efter 10 års drift og henviser til frøhvelvets potentiale for øget profilering af nordisk samarbejde om genetiske ressourcer; Hvor ministrene støtter op om frøhvelvets langsigtede sikring af frø til gavn for menneskeheden og roser den norske regering for at tilbyde verdens genbanker sikring af deres frø; Hvor ministrene understreger, at NordGens kompetencer og kapacitet er en vigtig bidragsyder til forvaltning af det globale frøhvelv på Svalbard og for de nordiske landes opfølgning på SDG mål 2.5, som relaterer til genetisk diversitet.

Jordbrug og Klima

Ministrene erkendte, at vidensgrundlaget om potentialet for at øge kulstofoptaget i landbrugsjord og reducere udslippene er mangelfuldt i de nordiske lande. Endvidere at arbejde, der kan bidrage til at udvikle beregningsmodeller om kulstofbinding i jord, kan være et vigtigt bidrag til at nå landbrugets mål med at reducere klimagasudslip. Ministrene ønsker derfor, at nordisk samarbejde skal bidrage til a) vidensopbygning og identificering af tiltag, som kan bidrage til øget kulstoflagring i landbrugsjord b) harmonisering af metodik. En fælles nordisk beregningsmodel vil kunne bruges i af-rapportering til IPCCs klimagasregnskab. Ministrene ønsker, at NKJ og EK-FJLS (jordbrug) har en central rolle i opfølgningen af dette.

Ud over de fem ovenstående udtalelser traf ministrene beslutning om Nordisk bioøkonomistrategi og PPP i planteforædling.

Nordisk bioøkonomistrategi

Ministrene drøftede udkast til den nordiske bioøkonomistrategi udarbejdet af Nordisk Bioøkonomi Panel. Ministrene kom med bemærkninger til indhold og opbygning og traf beslutning om den videre proces med indarbejdelse af mødets bemærkninger og færdiggørelse af udkastet, som derefter vil sendes til behandling i de relevante embedsmandskomiteer og ministerråd.

PPP i planteforædling

Ministrene noterede sig den positive udvikling og erfaringerne, der har været med etableringen af det offentlige private partnerskab (PPP) om planteforædling i Norden. Ministrene var enige om at fortsætte partnerskabet og godkendte ny aftale for samarbejdet 2018 - 2020.

5.1 Generalsekretæren orienterede

De nordiske klima- og miljøministre vedtog i maj 2017 en deklARATION "The Oslo Declaration on Nordic Climate leadership", som understreger, at klimaforandringerne er en af menneskeheden største udfordringer, hvor ministrene udtrykker deres klare opbakning til klimavidenskaben og faktabaseret lovgivning. Klima- og miljøministrene udtrykker i deklARATIONEN deres beslutsomhed med henblik på, at Parisaftalens parter skal fortsætte arbejdet for en effektiv og fortløbende gennemførelse af Parisaftalen.

MR-SAM besluttede i 2016 at udvikle et nordisk program for implementeringen af FNs Agenda 2030 for bæredygtig udvikling. Arbejdet frem til udgangen af 2020 har fire indsatsområder: 1) Integrering af Agenda 2030 i al Nordisk Ministerråds virksomhed 2) Input til prioriteret tema "Holdbar produktion og konsumtion" (SDG 12) 3) Nordisk Samarbejde angående national implementering af Agenda 2030 4) Bred forankring af Agenda 2030 blandt forskellige målgrupper i Norden. Forslag til programmet er til beslutning hos MR-SAM i september 2017. Forslaget udarbejdes af den nordiske ekspertgruppe for bæredygtig udvikling.

NMR vil deltage på COP23 i Bonn i november 2017 for at styrke det nordiske brand og promovere de nordiske værdier, som de er defineret i den nordiske brandingstrategi. Herunder især bæredygtig udvikling, fornybar energi, bioøkonomi, kreativitet og innovation.

NMRs deltagelse i COP22 sidste år var en stor succes, og evalueringen heraf peger på et stort potentiale for fremtidig indsats af nordiske profileringsprojekter. Ministerrådet har over de tre sidste

COPs profileret og videreudviklet konceptet "Nordic Climate Solutions" og i år kommer FJLS til at være en del af den samlede indsats. Den internationale profilering vil promovere nordiske klimaløsninger og viden til et internationalt publikum. Der vil være en særlig fokus på det nordiske statsministerinitiativ "Nordiske løsninger på globale udfordringer". Den internationale profilering vil forstærke ideen om Norden som en international leder på klimaområdet

Nordisk Ministerråds Sekretariat orienterede om en række sager som opridset nedenfor.

Statsministerinitiativet Nordic Food Policy Lab har til formål at fremvise nordiske fødevarepolitiske løsninger internationalt for på sigt at mindske de globale fødevarerens bidrag til globale udfordringer som beskrevet i bl.a. FN's Agenda 2030. Dette gøres bl.a. ved at samle og kuratere nordiske løsninger, styrke det nordiske vidensgrundlag om bæredygtig fødevarerkonsumtion og – ikke mindst – blive langt bedre til at kommunikere nordiske løsninger internationalt ved bl.a. at styrke Nordens tilstedeværelse i internationale diskussioner om bæredygtige fødevarerens systemer.

NordGen har udarbejdet en langsigtet analyse. Analysen viser, at der gradvist er opstået et stort behov for opformering af både den permanente samling og en stor samling ikke-registrerende frø. Omfanget af denne back-log er større, end, institutionen kan nedbringe den uden tilførsel af ekstra driftsmidler over en længere årrække. MR-SAM har besluttet at tilføje NordGen en ekstra bevilling på 2,1 mio. DKK fra 2018, men der findes fortsat et yderligere behov for både investeringsstøtte og en længerevarende udvidelse af driftsbudgettet. Sagen behandles derfor videre og kommer blandt andet til behandling i EK-FJLS i efteråret 2017.

Ny Nordisk Mad Der er etableret en ny madpris 'Embla', som er en prisfest, der kårer Nordens bedste initiativer på en række forskellige områder (bedste råvareproducent, bedste maddestination etc.). Prisuddelingen finder sted i forbindelse med Miljø- og Fødevareministeriets topmøde World Food Summit. Den danske fødevareminister har inviteret de nordiske fødevareministre til at deltage. Embla støtter op om eksisterende nationale events og udnytter samtidigt et nationalt momentum med fokus på mad i Norden til at styrke den fælles nordiske madidentitet og kultur samt at øge interessen for nordisk mad udenfor Norden. Fra juni 2017 har Nordisk Ministerråd valgt at sætte gang i yderligere fem projekter, heraf fire specifikt rettet mod branding/profilering af nordisk mad.

Plast i havet Nordisk Ministerråd har i flere år arbejdet med plastproblematikken i havmiljøet og effekten på akvatiske økosystemer, herunder de nordiske fiskerier. De hovedaktiviteter, der er i gang i Nordisk Ministerråds regi, er: Miljøministrenes deklARATION om marint affald – plast; UN Environment Clean Seas kampagnen - en af de største internationale kampagner i FN's regi; Mikroplast i havmiljøprojektet; Spøgelsesfiskeriprojektet; Plast på FN's Ocean Conference.

4. Natur og Miljø

4.1. Nordisk Ministerråd for Miljø

Der afholdes årligt to møder i Nordisk Ministerråd for Miljø (MR-M). Forårsmødet afholdes i det land, som har formandskab for Nordisk Ministerråd, og efterårsmødet afholdes i forbindelse med

Nordisk Råds session i det land, som har formandskabet i Nordisk Råd. Årets andet møde i ministerrådet afholdes i forbindelse med Nordisk Råds 69. session den 1. - 3. november 2017 i Helsinki.

Det nordiske miljøsamarbejde skal bidrage til at bevare og forbedre miljøkvalitet og livskvalitet i Norden, påvirke det regionale og internationale samarbejde samt bidrage til at implementere den nordiske miljøhandlingsplan. I 2017 har det norske formandskab for Nordisk Ministerråd blandt andet sat plastik og affald i havene på dagsordenen. Grønland følger interesseret arbejdet.

Generelt fylder klima og en fælles nordisk opfølgning på COP21 og Paris-aftalen meget på ministerrådsmødernes dagsordener. På det seneste ministerrådsmøde i Oslo den 2. maj 2017 blev en fællesnordisk Oslo-deklaration om klima vedtaget. Det er besluttet, at ministerrådet fra 2018 skal hedde Nordisk Ministerråd for Miljø og Klima (MR-MK).

Der er sat en undersøgelse (gennemlysning) af miljøsektoren i værk i 2017 med henblik på at effektivisere og forbedre sektorens sagsgange og møder. Tine Sundtoft, tidligere miljø- og klimaminister i Norge og nuværende fylkesrådsmand, er udpeget som undersøger. Tine Sundtoft forventer at besøge Grønland i september 2017 og tale med relevante medarbejdere indenfor det nordiske miljøsamarbejde.

4.2 Deltagelse i arbejdsgrupperne under Nordisk Ministerråd for Miljø

4.2.1. Klima og Luftgruppen (KOL)

Klima- og Luftgruppen bidrager til de nordiske mål om at hindre alvorlige klimaforandringer og forebygge at luftforurening skader miljøet eller menneskers sundhed.

4.2.2 Terrestriske Økosystemer (TEG).

Arbejdsgruppen for Terrestriske Økosystemer har primært fokus på at standse tabet af biologisk mangfoldighed i Norden. Arbejdsgruppen tager sig af områder vedrørende naturfredning, biologisk mangfoldighed, økosystemer samt friluftsliv, naturområdet og kulturmiljø. Departementet for Natur og Miljø følger arbejdet i arbejdsgruppen for Terrestriske Økosystemers (TEG). Arbejdsgruppen finansierer og forvalter en række miljøprojekter indenfor biologisk mangfoldighed, friluftsliv og økosystemtjenester. Gruppen har i 2016 blandt andet givet støtte til CAFF-projektet "State of the Arctic Terrestrial Biodiversity Report".

4.2.3 Havgruppen (HAV).

HAV har til formål at bidrage til vidensopbygning og dermed skabe et udgangspunkt for fælles tiltag mod forureningen af de nordiske hav- og kystmiljøer. I 2016 har Departementet for Natur og Miljø været involveret i projekter finansieret af HAV omhandlende marint affald, herunder mikro-partikler, olieforurening, marin biodiversitet og andre skadelige forurenede stoffer i havet. Departementet for Natur og Miljø forventer at være vært for et møde i HAV i 2018.

4.2.4 Nordisk Affaldsgruppe (NAG).

Departementet for Natur og Miljø følger arbejdet i Nordisk Affaldsgruppes (NAG). Gruppen skaber et vigtigt netværk, hvor der kan udveksles erfaringer i relation til affaldsområdet. Der er pt. blandt andet fokus på at skabe en grøn samfundsudvikling via ressourceeffektivisering og affaldsforebyggelse. Generelt drager departementet stor nytte af den løbende videns- og erfaringsudveksling samt gensidige faglige diskussioner og informationsudveksling mellem de nordiske lande. Dette medvirker blandt andet til etablering af faglige netværk mellem sagsbehandlere og myndigheder i Norden.

4.2.5.Småsamfundsgruppen.

Departementet er endvidere repræsenteret i Småsamfundsgruppen, som består af repræsentanter fra Åland, Island, Færøerne, Grønland og Bornholm. De nordiske småsamfund har små administrationer og bliver derfor ofte nødt til at finde andre og mere begrænsede løsninger for implementering af internationale konventioner og håndtering af komplekse miljøudfordringer. I 2016 har Småsamfundsgruppen blandt andet arbejdet med ballastvandskonventionen, fiskeaffald og affaldshåndtering, og Departementet for Natur og Miljø har i 2016 og 2017 deltaget i møder på Åland og Færøerne. Gruppen giver mulighed for, at små miljø- og naturforvaltninger i nordiske småsamfund kan drage nytte af hinandens erfaringer og viden.

4.2.6.Den Nordiske Arbejdsgruppe til de internationale Klimaforhandlinger (NOAK)

Gruppens overordnede mål er at bidrage til arbejdet for at indgå en global klimaafteale med bindende og ambitiøse mål. Arbejdsgruppen har i afrapporteringsperioden støttet op om de internationale klimaforhandlinger i FN regi forud for COP22 i Marokko. NOAK-gruppen har ikke forhandlingsmandat, men afstemmer og koordinerer aktiviteter forud for klimaforhandlingerne og yder støtte til en række forskellige projektaktiviteter, som understøtter forhandlingsprocessen. Udenrigsdirektoratet har været repræsenteret i arbejdsgruppen frem mod og efter COP21, men deltager ikke længere aktivt i gruppens arbejde, som fokuserer på opfølgning til Paris-aftalen, eftersom Grønland har taget et territorialt forbehold for Paris-aftalen.

4.2.7 Nordisk Råds Miljøpris

Nordisk Råds Miljøpris gives til en nordisk organisation, virksomhed eller person, som på forbilledlig vis integrerer respekten for miljøet i sin virksomhed eller gerning. Departementet for Natur og Miljø har deltaget i bedømmelseskomiteens møder siden 2014 i Reykjavik og København. Bedømmelseskomiteen vurderer og indstiller de nominerede kandidater fra de nordiske lande inklusiv Grønland til Miljøprisen. Næste komitémøde er den 12. - 13. september 2017 i Oslo.

5. Familie, Social, Ligestilling og Justitsvæsen.

5.1 Nordisk Ministerråd for Social- og Helsepolitik (MR-S) og Embedsmandskomiteen (EK-S)

Departementet for Sociale Anliggender, Familie, Ligestilling og Justitsvæsen har deltaget i en række EK-S møder i 2016 og 2017, senest i EK-S mødet den 7. - 8. juni 2017 i Bergen, Norge.

På det socialpolitiske område pågår der fortsat et afdækningsarbejde af grænsehindringer (barrierer for mobilitet) indenfor Norden, herunder de selvstyrende lande. Arbejdet nyder fortsat politisk bevågenhed og er prioriteret.

Departementet bidrager i arbejdet med at afdække, kortlægge og angive måder, hvormed grænsehindringer indenfor Norden kan løses eller ønskes løst.

Endvidere deltager Departementet i en række arbejds- og ekspertgrupper under EK-S, herunder vedrørende Nordisk Konvention om social bistand og sociale tjenester, den nordiske socialforsikringsportal samt i råd og projekter under Nordisk Velfærdscenter (NVC).

5.1.1 Nordisk Råd Rekommandation til Nordisk Ministerråd om senfølger efter seksuelle overgreb.

Nordisk Råd fremsatte på Nordisk Råds session 2015 en rekommandation om, at Nordisk Ministerråd (MR-S) skal arbejde videre med den grønlandske model i hele Norden.

For at styrke indsatsen for voksne, der har været udsat for seksuelle overgreb i barndommen, har Nordisk Ministerråd pr. 1. januar 2017 oprettet et netværk om senfølger efter seksuelle overgreb. Netværksarbejdet skal både bidrage til en styrket indsats på området i de nordiske lande og de selvstyrende lande, og samtidig skal netværket være et forum for udveksling af viden og erfaringer og initiering af samarbejde på tværs af landene og de selvstyrende lande i Norden. Deltagere i netværket er centrale aktører på området i form af myndigheder og offentlige institutioner samt frivillige organisationer, der arbejder med senfølger. Foreløbigt er netværket oprettet for perioden 1. januar 2017 til 31. december 2018. Den danske socialstyrelse varetager sekretariatsfunktionen af netværket, og der afholdes i efteråret 2017 det første seminar for netværksdeltagere i Danmark. På dette seminar vil der bl.a. være fokus på det grønlandske rejseholds arbejde med behandling af senfølger efter seksuelle overgreb.

Siden oprettelsen af rejsehødet i 2013 har psykologer og terapeuter rejst rundt i Grønland og givet terapeutisk behandling til over 500 mennesker med senfølger efter overgreb i barndommen.

5.1.2 Nordisk Konvention om social bistand og sociale tjenester..

Som nævnt i Nordisk Redegørelse 2016 blev en proces om revision af konventionen igangsat i 2013. Der foreligger nu et udkast til en ny tekst til Nordisk Konvention om social bistand og sociale tjenester. Det er planlagt, at arbejdet skal afsluttes i løbet af 2017, hvorefter man politisk skal tage stilling til reformudkastet.

5.1.3 Den nordiske socialforsikringsportal

Den nordiske socialforsikringsportal (www.nordsoc.org) har til formål at sikre adgang til viden for eventuelle tilflyttere til andre nordiske lande samt give et overblik over de gældende regelsæt på de områder, som er omfattet af Nordisk Konvention om Social Sikring, bl.a. familieydelse, pension, arbejdsydelse og visse sundhedsydelse. Portalens indhold foreligger på samtlige nordiske sprog, herunder grønlandsk, samt engelsk.

Departementet har ansvaret for at holde portalen opdateret, hvad angår ændringer i grønlandske regelsæt o.l., samt at alle tekster på portalen også foreligger på grønlandsk. Departementet deltager i portalens redaktionskomité, der arbejder med at vedligeholde og forny portalen.

Der pågår et arbejde med at afdække, hvorledes Hallo Norden og den nordiske socialforsikringsportal kan samarbejde om ens information om de samme forhold.

5.1.4. Nordisk Velfærdscenter – ældreområdet.

Departementet har deltaget i en række møder i ekspertgruppen under EK-S om ældreomsorg under Nordisk Velfærdscenter. Det indledende møde blev afholdt i efteråret 2013. Som en opfølgning på mødet blev der oprettet en ekspertgruppe sammensat af repræsentanter fra de 5 nordiske lande samt de selvstyrende lande.

Ekspertgruppen har holdt en række møder i 2014 og et afsluttende møde i marts 2015. Baggrunden for projektet er, at der bliver flere og flere ældre i Norden, herunder også i Grønland. Af særlig interesse for Grønland er, hvordan vi kan udnytte erfaringerne i Norden mht. kvalitet i ældreomsorgen, på alderdomshjemmene, i hjemmeplejen og med henblik på, hvordan en døgnpleje kan udvikles i Grønland.

Der er udgivet en række rapporter, herunder en kortlægning af ældreomsorgen i Norden, som Departementet har bidraget til.

5.1.5 Rådet for nordisk samarbejde om handicap (funktionshinder).

Grønland er repræsenteret i Rådet for nordisk samarbejde om handicap, som er et rådgivende organ for Nordisk Ministerråd med mandat til og med 2017 tilknyttet MR-S (Nordisk Ministerråd for Social og Helse). Visionen er at bidrage til, at det nordiske samarbejde bliver et værktøj til effektiv inkludering af personer med handicap, integration af handicap perspektivet i alle henseender samt at få FNs Konvention om rettigheder for personer med handicap fra ord til handling. Under Rådet er der nedsat en ekspertgruppe om implementeringen af FNs Handicapkonvention, hvor Grønland også er repræsenteret.

Rådet for Nordisk Samarbejde om handicap har afholdt en række rådsmøder og konferencer, herunder med grønlandsk deltagelse, samt udarbejdet og udgivet diverse rapporter.

5.1.6 Nordisk Psykiatritopmøde.

I november 2015 deltog IPIS i Nordisk Psykiatritopmøde, hvor temaet var stigmatisering af psykisk syge, og hvordan de nordiske lande kan styrke inklusion af og indsats til psykiske syge.

Disability Policies and the impact of UNCRPD in the Nordic Region

I marts 2016 blev der i forbindelse med Rådsmødet afholdt en konference under titlen ”Disability Policies and the impact of UNCRPD in the Nordic Region”. Der blev diskuteret forskelle og ligheder mellem de nordiske landes tilgang til og håndtering af ratificeringen og implementeringen af FNs Handicapkonvention, både ud fra ud fra myndighedernes og handicaporganisationernes per-

spektiver. Konklusionen var, at der er behov for et øget fokus på rettighedsperspektivet i forhold til borgere med handicap, samt at borgere med handicap er en del af den mangfoldige befolkning.

De nordiske handicapstrategier negligerer den private sektor som en aktiv og nødvendig aktør i at forebygge diskrimination af borgere med handicap. Den private sektors aktive deltagelse er en forudsætning for, at alle menneskerettigheder bliver opfyldt.

Employment and Disability – How do we make it work?

I maj 2016 afholdtes en nordisk ekspertkonference ”Employment and Disability – How do we make it work?”. Fokus var best practice i inklusion af borgere med handicap på arbejdsmarkedet samt muligheder og udfordringer ved at styrke det nordiske samarbejde om et mere rummeligt arbejdsmarked. Konklusionen var, at handling er vigtig, og at der skal være flere løsningsmuligheder i arbejdet med at inkludere en mangfoldighed af borgere med handicap på arbejdsmarkedet. Herunder arbejde med tabuer, fordomme mv. Yderligere blev der konkluderet, at der mangler viden om udfordringer, muligheder m.v. på arbejdsmarkedet i forhold til borgere med handicap, samt at uddannelsessystemerne ikke tilstrækkeligt sikrer, at flest mulige borgere med handicap starter og gennemfører en kompetencegivende uddannelse.

5.1.7 Nordisk forum om uddannelse.

I 2016 blev der ligeledes afholdt et nordisk forum om uddannelse, menneskerettigheder og handicap, hvor der var fokus på at udvikle ideer og anbefalinger til at styrke det nordiske samarbejde omkring handicap og menneskerettigheder indenfor uddannelsessektoren. Formålet er at styrke indvirkningen af eller forberedelserne til implementeringen af FNs Handicapkonvention.

5.1.8 Nordisk handicapkonference i Örebro august 2017.

Departementet deltog på en konference i Örebro i maj 2017 arrangeret af Nordic Network in Disability Research. Konferencen havde fokus på forskning og viden om konsekvenserne af handicap. En af workshoppen omhandlede forskning af handicap hos oprindelige folk med oplæg fra samer og Australien. Det var bemærkelsesværdigt, at Australien havde et utroligt stort materiale, da de havde tradition for at registrere handicap og sygdom. På den baggrund var man i Australien blevet opmærksom på, hvor vigtigt det var at "spotte" tilstande tidligt hos børn, som allerede var eller kunne udvikle sig til egentlige handicap uden adækvat behandling indenfor en vis tidsramme. Det er vigtig viden, som kan bruges til at bygge videre på, da man derved kan forebygge egentlige handicaps gennem tidlig opsporing i sundhedsvæsenet, ligesom irreversible tilstande kan afhjælpes langt tidligere således, at barnet/borgeren kan opleve en forbedret livskvalitet".

5.2 Nordisk Ministerråd for Ligestilling (MR-JÄM) og Embedsmandskomiteen (EK-JÄM).

Daværende Naalakkersuisoq for Familie, Sociale Anliggender, Ligestilling og Justitsvæsen Martha Lund Olsen orienterede skriftligt om aktiviteter og initiativer på ligestillingsområdet, herunder om etablering af mandegrupper og konference om vold i hjemmet i Nuuk i august 2016 til MR-JÄM mødet den 3. oktober 2016.

Naalakkersuisoq for Sociale Anliggender, Familie, Ligestilling og Justitsvæsen Sara Olsvig deltog på MR-JÄM møde (den 8. - 9. maj 2017), der blev afholdt på Hurtigruten mellem Svolvær og Tromsø, Norge.

MR-JÄM mødet omhandlede bl.a. en status på det norske formandsskabsprogram, der bl.a. har fokus på kønsrelateret vold, hadytringer på nettet og ligestilling i arbejdslivet.

På MR-JÄM mødet orienterede Sara Olsvig sine nordiske ministerkolleger om en række igangværende initiativer på ligestillingsområdet i Grønland, herunder projekt med etablering af mandegrupper, lancering af behandlingstilbuddet Alliaq og etablering af barselsfond.

Departementet har deltaget i en række møder i EK-JÄM, senest den 19. - 20. juni 2017 i Stavanger, Norge, ligesom departementet har deltaget i en række konferencer og seminarer.

Seminaret "Hälsa, vård och jämställdhet", der fandt sted efter EK-Jäm mødet den 14. juni 2016 i Mariehamn, Åland, omhandlede sundhed og ligestilling, herunder med særligt fokus på udsatte mænd. Seminaret blev afholdt i samarbejde med EK-S. Formålet med seminaret var at øge/dele viden om vigtigheden af et køns- og ligestillingsperspektiv på bl.a. sundhed, og hvordan dette kunne indtænkes i social- og sundhedspolitikken i Norden.

Konferencen "ILO Global Gender Dialogue" blev afholdt efter EK-JÄM mødet den 28. - 29. november 2016 i Helsinki, Finland. Konferencen blev arrangeret af ILO i samarbejde med Nordisk Ministerråd. Der var en række oplæg og paneldebatter om ligestilling, arbejdsliv, barsel, familiepoltikker mv. på det nordiske arbejdsmarked. Ekspertter, politikere, embedsmænd fra hele Norden samt ILO deltog.

Efterfølgende (den 30. november - 2. december 2016) blev konferencen "Confronting gendered violence – focus on perpetrators", ligeledes en nordisk konference, afholdt. Konferencens fokus var på nordiske indsatser og viden, herunder behandlingstilbud og kampagner, om voldsudøvere. Ekspertter, embedsmænd, politi, ngoere mv. fra hele Norden deltog. Muligheden for at etablere et nordisk netværk med vidensudveksling mv. blev diskuteret.

Konferencen var særligt relevant for Grønland, eftersom der er igangsat en række initiativer på voldsområdet, bl.a. etablering af behandlingstilbud for voldsudøvere (Alliaq).

Efter EK-JÄM den 19. - 20. juni 2017 blev "Countering Hate: Nordic conference on Hate Speech" den 21. juni i Stavanger afholdt. På konferencen blev der udvekslet viden og erfaringer med arbejdet mod hadefulde ytringer.

5.2.1 Rapport om "Deltidsarbejde på Færøerne, Åland og Grønland"

Departementet har deltaget, herunder som medlem af referencegruppen, i et projekt om deltidsarbejde på Færøerne, Åland og Grønland.

Rapporten, der blev udgivet i april 2016, afdækker omfanget af deltidsarbejde på Færøerne, Åland og Grønland, ligesom rapporten opsamler eksisterende viden og data om kønsfordeling på f.eks. arbejdsmarkedet. Udgangspunktet for projektet var, at mange på Færøerne – og i særlig grad enlige, kvindelige forsørgere - kun har mulighed for deltidsbeskæftigelse, hvilket betyder, at de har en lave-

re indkomst og fører til strukturel ulighed. I Grønland er de fleste beskæftiget på arbejdsmarkedet beskæftiget på fuld tid, og rapporten afslører ikke nogen tendens til, at flere kvinder er deltidsansat. Arbejdsmarkedet i Grønland er imidlertid meget kønsopdelt med mange kvinder i den offentlige sektor (på fuld tid) og mange mænd i fiskeri og byggeribranchen.

Projektet er en udløber af et lignende studie af deltidsarbejde i de nordiske lande.

Under det danske formandskab i 2015 var Grønland vært for et EK-JÄM møde, der blev afholdt den 16. juni 2015 i Nuuk. I forlængelse heraf afholdtes et nordisk seminar om køn, uddannelse og befolkningsstrømme den 17. juni 2015 i Nuuk.

5.2.2 ”Køn, uddannelse og befolkningsstrømme” opfølgning på nordisk seminar

Som opfølgning på det danske formandskabs projekt om ”Køn, uddannelse og befolkningsstrømme” er der udgivet en opsamling af tværnordiske indspil, erfaringer og praksiseksempler på baggrund af det nordiske seminar ”Køn, uddannelse og befolkningsstrømme”. 50 deltagere fra hele Norden deltog i et nordisk seminar om ”Køn, uddannelse og befolkningsstrømme”, der fandt sted i Nuuk den 17. juni 2015.

Seminaret blev afholdt af Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold i Danmark og Departementet i regi af det danske formandskab for Nordisk Ministerråd.

Seminaret byggede videre på et seminar afholdt på Færøerne i 2014 med temaet ”Kønsdelingen på arbejdsmarkedet og i hjemmet”, som det islandske formandskab tog initiativ til.

Seminaret ”Køn, Uddannelse og befolkningsstrømme” satte fokus på, hvordan vi kan imødegå en skæv befolkningssammensætning som følge af, at flere kvinder flytter til byerne for at uddanne sig og arbejde. Stadig flere kvinder flytter til de større byer for at uddanne sig og gøre karriere. For eksempel er omkring 70 % af de indskrevne på de videregående uddannelser i dag kvinder. Men samtidig hægtes mange mænd af udviklingen, fordi de ikke får nogen uddannelse, og der bliver stadig færre ufaglærte job i de traditionelle mandefag, især i bygderne. Det skaber en skæv befolkningssammensætning og truer den sociale sammenhængskraft i samfundet. Gennem oplæg og workshops med temaerne uddannelse og mobilitet, befolkningsstrømme og et ændret arbejdsmarked samt strategier og løsninger blev der givet en række bud på, hvordan man kan komme denne problemstilling til livs, der ikke kun gør sig gældende i Grønland, men flere steder i Norden.

Forud for seminaret blev der udgivet en kortlægning ”Sted, (u)lighed og køn – en kortlægning af udfordringer og best practices i relation til køn, uddannelse og befolkningsstrømme i Nordens yderområder”, udarbejdet af EDGE ved Aalborg Universitet, som er offentligt tilgængelig.

Som opfølgning på projektet om Køn, Uddannelse og Befolkningsstrømme er der maj 2016 blevet udarbejdet et opsamlingsnotat, bl.a. på baggrund af konklusionerne fra seminaret i Grønland.

5.3 Nordisk Ministerråd for Lovsamarbejde (MR-JUR) og Embedsmandskomiteen (EK-JUR)

Der blev i efteråret 2015 afholdt nordisk justitsministermøde i Ilulissat, hvor temaet for mødet var fremmedkrigere, som er en aktuell udfordring for flere af de nordiske lande.

Justitsområdet blev i maj 2016 ressortfordelt til Departementet for Familie, Ligestilling, Sociale Anliggender og Justitsvæsen. Naalakkersuisut er løbende i dialog med Justitsministeriet med henblik på at få opdateret lovgivning, som på flere områder fortjener et markant fokus.

Der blev i sommeren 2016 afholdt MR-JUR og EK-JUR i 2016 med deltagelse på embedsmandsplan.

MR-JUR fandt sted i Kotka, Finland med fokus på bl.a. radikaliserings og ekstremisme.

5.4 Vestnordisk samarbejdsaftale på socialområdet

Den færøske, islandske og grønlandske socialminister har ønsket at indgå et tættere samarbejde i Vestnorden på socialområdet, fordi de vestnordiske lande har meget til fælles på bl.a. socialområdet.

Et styrket samarbejde mellem de vestnordiske socialministre skal tage udgangspunkt i en række punkter, som de vestnordiske socialministre finder vigtige og relevante at samarbejde om, f. eks. indsatser mod vold, social udsathed, ulighed, handicap mv.

Aftalen lægger op til at fremme samarbejdet gennem årlige møder, netværk, dialog samt nedsætte arbejdsgrupper m.v. Samarbejdsaftalen lægger bl.a. op til et årligt møde, der afholdes på skift i de vestnordiske lande.

Departementet udarbejdede et udkast til samarbejdsaftale på socialområdet mellem de vestnordiske socialministre.

I marginen af MR-JÅM mødet den 8. - 9. maj fik de vestnordiske ligestillingsministre, der også er socialministre, underskrevet en aftale om samarbejde mellem socialministrene i Vestnorden. Sara Olsvig inviterede sine ministerkolleger til Grønland (Sisimiut) i oktober med handicap som tema. I 2017 vil der være stor fokus på handicap med bl.a. vedtagelse og etablering af handicaptalsmandsinstitution, fremsættelse af forslag om ny handicaplov på Inatsisartuts efterårssamling og åbning af handicapcenter i Sisimiut i august/september.

5.5 Nordisk Børne- og Ungdomskomiteé (NORDBUK)

Komiteen er nedsat af Samarbejdsministrene og Selvstyrets repræsentant er placeret i Departementet for Sociale Anliggender, Familie, Ligestilling og Justitsvæsen. I 2016 har Nordisk Ministerråd vedtaget en ny børne- og ungestrategi med titlen: "*Børn og unge i Norden – en tværsektoriel strategi for Nordisk Ministerråd 2016-2022*". Strategien beskriver retningen for arbejdet med Nordisk Ministerråds vision om, at Norden skal være det bedste sted i verden at være barn og ung. Strategi-ens overordnede formål er at indarbejde et børne- og ungeperspektiv på alle områder.

På baggrund af NORDBUKs anbefalinger har MR-SAM ultimo 2016 tildelt 0,2 mio.DKK fra det arktiske samarbejdsprogram til at gennemføre en undersøgelse (et litteraturstudium) af børn og unges forhold i Arktis. Undersøgelsen vil være rettet mod at systematisere viden vedrørende udsatte børn og unge i Arktis, blandt andet i forhold til vold, overgreb, psykisk og fysisk sundhed og velfærd. Det forventes, at undersøgelsen udarbejdes i 2017.

Under det norske formandskab i 2017 arbejdes der som led i samarbejdsprogrammet ”*Sammen om ligestilling – et stærkere Norden: Samarbejdsprogram for det nordiske ligestillingssamarbejde 2015-2018*” med indsatser mod hadefulde ytringer. I den forbindelse udarbejdes der informationsmateriale om hadefulde ytringer, som retter sig til unge i alderen 13 - 18 år. NORDBUK har været høringspart på dette informationsmateriale.

Departementet deltog på embedsmandsplan i det norske formandsskabs konference om hadefulde ytringer ”*Countering Hate: Nordic conference on Hate Speech*” i Stavanger, Norge, den 21. juni. På konferencen blev der udvekslet viden og erfaringer med arbejdet mod hadefulde ytringer.

6. Sundhed

6.1 Nordisk Ministerråd for Social- og Helsepolitik (MR-S)

Naalakkersuisoq for Sundhed og Nordiske anliggender deltog den 30. marts 2016 i Nordisk Ministerrådsmøde i Oslo. På mødet blev en ændring af Arjeplog-aftalen og tilsynsspørgsmål drøftet ("Overenskomst om fælles nordisk arbejdsmarked for visse personalegrupper inden for sundheds- og veterinærvæsenet"). Formålet er et ønske om at styrke patientsikkerheden og undgå dobbeltadministration som følge af, at EUs reviderede anerkendelsesdirektiv implementeres i de nordiske lande.

Arjeplog-aftalen regulerer både gensidig anerkendelse af autoriserede sundhedspersoner i de nordiske lande og udveksling af tilsynsoplysninger mellem disse lande. Der er behov for at ændre Arjeplog-aftalen for at sikre, at færøsk og grønlandsk uddannede sygeplejersker og sundhedsassistenter kan få adgang til arbejde i de nordiske lande på samme vilkår som EU-borgere, ligesom sygeplejersker og social- og sundhedsassistenter uddannet i de andre nordiske lande kan få adgang til at arbejde i Grønland og på Færøerne.

Samtidig betyder en implementering af det reviderede EU anerkendelsesdirektiv, at et nyt varslingsystem IMI til gensidig udveksling af tilsynsoplysninger ikke fungerer i praksis i alle nordiske lande, ligesom forpligtelsen til at udveksle tilsynsoplysninger forsvinder. Det blev besluttet, at en arbejdsgruppe skal arbejde videre med udarbejdelsen af et retsgrundlag, der regulerer udvekslingen af oplysninger fremover mellem de nordiske lande. Formålet er dels at sikre, at det nordiske samarbejde gavner patientsikkerheden ved at udveksle væsentlige tilsynsoplysninger, dels at sikre at der ikke opstår unødigt bureaukrati i processen ved bl.a. at have to parallelle systemer mellem de nordiske lande og EU. Patientsikkerhed er et prioriteret område i Grønland, som det er i de øvrige nordiske lande. Departementet er repræsenteret og aktiv i gruppen.

På Ministerrådsmøde i 2016 blev det besluttet at udvide mandatet for Nordisk sundhedsberedskabsgruppe (Svalbardgruppen). Svalbardgruppens arbejde er baseret på Nordisk Sundhedsberedskabsaftale. Formålet med Sundhedsberedskabsaftalen er at skabe et grundlag for et samarbejde mellem de nordiske lande om at forberede og udvikle sundhedsberedskabet i forhold til at håndtere kriser og katastrofer, herunder naturkatastrofer og hændelser (ulykker) med blandt andet biologiske og kemi-

ske agents og radioaktiv stråling. Naalakkersuisoq for Sundhed og Nordiske anliggender betonedede vigtigheden af, at dette samarbejde mellem de nordiske lande bliver udviklet og forbedret. Svalbardgruppen har haft 4 møder i 2016 og 2017, hvor især det strategiske arbejde har været drøftet, hvordan vi kan og bør bruge hinanden som nordiske sundhedsvæsner. I ultimo august 2017, tilstræbes dette arbejde afsluttet med en indstilling til Ministerrådet ultimo 2017.

6.2 Nordisk Rusmiddelseminar

Nordisk Rusmiddelseminar 2017 bliver afholdt d. 21.- 22. august 2017 i Aalborg. I forlængelse af seminaret afholdes Nordisk Folkesundhedskonferencen, hvor Nordisk Rusmiddelseminar har et oplæg om alkohol og graviditet den 23. august. Temaerne for dette års seminar bliver liberalisering og konsekvenser – hash, tilgængelighed af alkohol og tobak i sammenligning med cannabis, metoder til at undgå normalisering af cannabis og alkohol, Ruskulturen (alkohol – bringe drinking og cannabis blandt unge, stoffer i nattelivet) og Alkoholreklamer – sociale medier.

Grønland deltager med medlem fra Alkohol- og Narkotikarådet samt 3 ansatte fra Departementet for Sundhed.

6.3 Årligt møde mellem de Vestnordiske sundhedsministre

De vestnordiske sundhedsministre har indgået en samarbejdsaftale, som har til formål at styrke og udvikle samarbejdet indenfor sundhedsområdet. Overordnet er der lagt op til at fremme samarbejdet gennem årlige møder, dialog, udveksling af ideer og vidensudveksling.

Ministrene kan nedsætte arbejdsgrupper og udvalg til at afdække eller initiere indsatser, projekter og lignende indenfor Sundhedsområdet.

Det er aftalt, at de vestnordiske sundhedsministre skal mødes en gang årligt. Der har ellers været planlagt fire møder hhv. i Ilulissat juni 2015, i Nuuk august 2015, i april 2016 og februar 2017. Alle fire møder blev imidlertid aflyst. Der er aftalt et møde i Nuuk 29. og 30. august 2017.

6.4 Sundhedsvæsenets samarbejde med Island

I forlængelse af Det Vestnordiske Sundhedsministermøde i 2014 blev der indgået en overordnet aftale mellem Det grønlandske Sundhedsvæsen og det islandske Landspítalið. Samarbejdsaftalen har til formål at styrke og udbygge samarbejdet omkring behandlingen af grønlandske patienter på Island. Aftalen giver mulighed for underaftaler for specifikke patientgrupper fremadrettet.

I 2015 blev det på et møde mellem Naalakkersuisoq for Sundhed og den islandske Sundhedsminister aftalt yderligere at styrke samarbejdet mellem Island og Grønland ved at indgå en samarbejdsaftale mellem de to ministerier. Formålet med en samarbejdsaftale er således at drage nytte af hinandens erfaringer og viden inden for det sundhedsfaglige område, herunder inden for lovgivning og juridiske problemstillinger.

Muligheden for underaftaler forventes drøftet yderligere med Island ved det kommende Vestnordiske sundhedsministermøde.

Sundhedsvæsenet undersøger løbende, hvilke behandlinger der kan optimeres eller ændres indenfor de givne økonomiske rammer. Det betyder også, at muligheden for et yderligere samarbejde med Islands Sundhedsvæsen undersøges. Der foreligger dog ikke specifikke aftaler med Island endnu, udover det der allerede er indgået, men der arbejdes frem imod i løbet af 2017 at indgå en aftale om undersøgelse af patienter med mistanke om forsnævrede kranspulsårer i hjertet og evt. behandling af den diagnostiserede forsnævring. Det drejer sig på årsbasis om ca. 100 patienter. Denne gruppe er valgt, fordi forløbene er af en begrænset længde

7. Erhverv, Arbejdsmarked, Handel og Energi

7.1. Ministerrådet for Næring, Energi og Regionalpolitik (MR-NER)

Ved ministerrådsmødet (MR-NER) i Bergen 16. maj 2017 var to af hovedpunkterne hurtig omstillingsevne og turisme. Emnerne er i tråd med indholdet i det kommende nordiske samarbejdsprogram på erhvervsområdet, og bl.a. hurtig omstillingsevne for virksomheder er et af hovedtemaerne i samarbejdsprogrammet for erhvervs- og innovationspolitik 2018-2021.

Turismeområdet blev debatteret på mødet, idet opprioritering af turisme tidligere er sat på dagsordenen af Nordisk Råd og MR-NER. EK-N og Erhvervsministrene har således tidligere godkendt fem anbefalinger fra Nordisk Råd om øget og bæredygtig turisme i Norden.

Fremme af turisme er ligeledes blevet drøftet i embedsmandskomitéer og ved forskellige seminarer, bl.a. med deltagelse af landenes visitororganisationer, herunder Visit Greenland. Det blev på ministermødet besluttet, at der nedsættes en arbejdsgruppe med henblik på udarbejdelse af en samlet plan for nordisk turismesamarbejde.

7.1.1 Embedsmandskomitéen for næring (erhverv)

Siden 2016 og frem til den endelige godkendelse i 2017 har EK-N arbejde med det nye samarbejdsprogram for erhvervs- og innovationspolitik 2018-2021. Programmet består af følgende hovedpunkter.

1. sikre en hurtig omstillingsevne
2. styrke innovations- og konkurrenceevnen
3. forbedre globale markedsmuligheder

Sikring af en hurtig omstillingsevne berører samarbejde om at blive førende inden for nye teknologiske områder. Dertil skal arbejdet medføre et samarbejde om at flere virksomheder har digitaliseret, automatiseret eller anvendt digitale løsninger i udviklingen af virksomheders (grønne) forretningsmodeller.

En styrket konkurrenceevne skal sikre, at det offentlige bliver *driver* for innovation ved at fremme eksempelvis offentlige grønne indkøb og udviklingsprojekter. Det er formålet at skabe et nordisk samarbejde om at identificere barrierer og undersøge mulighederne for, at det bliver nemmere at rejse risikovillig kapital på tværs af landegrænser til innovative virksomheder.

Endelig skal samarbejdsprogrammet forbedre de globale markedsmuligheder og globale værdikæder. Dette skal gøres ved, at Norden skal fastholdes og videreudvikles som en førende region indenfor innovation, for at tiltrække flere udenlandske investeringer og talenter, som kan øge eksporten. Derudover skal der mere fokus på at optræde som et samlet Norden i forhold til internationale markeder.

Nordic Sustainable Cities & Nordic Welfare Solutions Erhvervssektoren i det nordiske samarbejde er ejer af flagskibsprojekterne ”Nordic Sustainable Cities” og ”Nordic Welfare Solutions”, som begge er en del af statsministerinitiativet ”Nordiske løsninger på globale udfordringer”.

Nordic Green (Nordic Sustainable Cities) har til formål at demonstrere og eksportere nordiske systemløsninger indenfor bæredygtig byudvikling. Dette skal opnås gennem bedre branding, nordiske netværk, bedre adgang for nordiske innovative virksomheder og globale netværk.

Nordic Food and Welfare (Nordic Welfare Solutions) skal fremme innovative nordiske velfærdsløsninger, der kan bidrage med at imødekomme den store globale udfordring, der handler om at skabe et sundt liv for alle og at fremme trivsel for alle aldersgrupper. Der laves en branding/storytelling af de nordiske løsninger, som promoveres på konferencer, og Norden brandes som et testbed område. Der laves klyngesamarbejde for bedre at kunne byde på store opgaver med henblik på øgning af eksporten.

Formålet med statsministerinitiativet er at øge vidensdeling og fremme fællesnordiske initiativer, der kan bidrage til at øge og imødekomme den internationale efterspørgsel efter innovative samfundsløsninger på områder, hvor de nordiske lande har spidskompetencer.

Statsministerinitiativet som er budgetteret med i alt 74,3 mio. DKK i peiroden 2017 - 2019 tager udgangspunkt i at skulle løse globale udfordringer, som bl.a. er angivet i FNs 2030-målsætninger.

Nordmin

Nordmin er et nordisk netværk program med fokus på bæredygtige mineralske råstoffer. Nordmin blev igangsat under det svenske formandskabsprogram i 2013 med henblik på afslutning i marts 2017. På grund af udisponerede midler fortsætter programmet frem til udgangen af 2017.

Det samlede Nordmin program er på 30 mio. DKK. Projektet har haft fokus på et bredt spektrum af en mines levetid, lige fra efterforskning over udnyttelse til nedlukning og rehabilitering. I forlængelse heraf har der været ydet økonomisk støtte til fire kerneområder indenfor forskningsprojekter (6 projekter), forberedende projekter (11 projekter), workshops (8 arrangementer) og forskellige kurser (3 PhD og 1 masteruddannelse relateret).

Der blev udarbejdet en Nordmin evalueringsrapport i december 2016 og der foreligger nu en endelig rapport for hele Nordmin perioden 2013 - 2017.

På sidste EK-N møde i juni måned 2017 blev der fra grønlandsk side spurgt ind til, om Nordmin kan fortsætte, evt. med øget fokus på socioøkonomiske problemstillinger. Nordmin projektet er et af de eneste projekter i Nordisk Ministerrådsregi, som har fokus på minedrift i Norden.

Minedrift er vokset i Grønland de sidste 10 - 15 år og spiller også en stor rolle i bl.a. Sverige og Finland. Det vil derfor være relevant at lære endnu mere af hinandens erfaringer på mere detaljerede områder. Det blev på baggrund heraf besluttet, at Nordmin undersøger, på hvilke områder det vil være relevant at fortsætte programmet.

Fra grønlandsk side vil det være interessant at se på, hvordan andre nordiske lande håndterer socio-økonomiske problemstillinger, og hvilke værktøjer der anvendes. Fra grønlandsk side introducerede man for år tilbage det såkaldte Impact Benefit Agreement (IBA) værktøj, som bruges til at skabe en grønlandsk forankring af minedriften i landet. IBA'en har fokus på mange af de 17 bæredygtigheds mål, som er blevet introduceret under FNs 2030 Agenda, og vil derfor passe godt ind i nordisk regi.

Nordisk Innovation

Nordisk Innovation initierer og finansierer aktiviteter, som styrker innovation, og organisationen samarbejder primært med små og mellemstore virksomheder i Norden. Missionen er at gøre det lettere at udvikle og drive erhvervsvirksomhed på tværs af de nordiske landegrænser.

For at øge nordiske landes innovationsevne skal det nordiske samarbejde også resultere i, at fælles nordiske strategiske prioriteringer bliver indarbejdet i centrale EU-programmer eller politiske initiativer.

I løbet af programperioden 2013 - 2017 har Nordisk Innovation bl.a. arbejdet med de fem nedenstående fyrtårnsprojekter, hvor der samlet er bevilliget ca. 200 mio.DKK i perioden:

1. Innovative nordiske velfærdsløsninger
2. Innovative nordiske digitale løsninger
3. Nordic Partnership for Entrepreneurship and Financing
4. Nordic Built Cities
5. Nordisk fyrtårnsprojekt vedr. ekspansion af de kulturelle og kreative erhverv

Nordisk Innovation bruges af EK-N som det operationelle led, der udfører mange af de delopgaver, som beslutes i EK-N. Det årlige budget ligger på ca. 70 mio. DKK.

Grønlandske interessenter og virksomheder deltager desværre ikke i tilstrækkeligt omfang i Nordisk Innovations flagskibsprojekter og andre mindre projekter. Det må derfor være målet i årene frem at få sat et større grønlandsk aftryk, bl.a. ved at formidle kendskabet til projekterne i Grønland i større omfang, end det sker i dag.

Nordisk Innovation arbejder på at færdiggøre deres strategi for de næste 4 år. Temaerne i strategien vil lægge sig tæt op af arbejdsprogrammet i EK-N

Nordisk projektfond (Nopef)

Nopef finansierer nordiske små og mellemstore virksomheders forstudier med henblik på etablering i et land udenfor EU og EFTA. Nopef bevilger betingede lån, som kan konverteres til støtte, når

forstudierne er afsluttet. De ansøgende virksomheder bør have en profil indenfor mindst ét af Nopefs fokusområder.

- Grøn vækst, miljøteknik og vedvarende energi
- Nordisk innovation og fremtidens virksomheder
- Sundhed og velfærd

Nopef bevilger betingede lån, som kan konverteres til støtte, når forstudiet er afsluttet. Hvis projektet har resulteret i etablering af virksomhed i projektlandet, kan 100 % af lånet eftergives. Hvis forstudiet ikke resulterer i etablering af virksomhed, kan 50 % af lånet konverteres til støtte.

Ud af de godkendte projekter i 2014 og 2015 var der ingen grønlandske virksomheder registreret som projektere.

Som en del af Nopefs handlingsplan 2017 - 2020 er det planen at bevilge mindst 65 lån årligt samt at etablere 35 nordiske virksomheder udenfor Norden. Det er målsætningen, at Nopefs aktiviteter skaber 500 arbejdspladser, heraf 80 i Norden. Der forventes, at der skabes investeringer til en værdi af 30 mio. EUR og eksport/salg for 100 mio. EUR.

7.1.2 Embedsmandskomitéen for energi

Ved ressortændringen tidligere på året blev energiområdet flyttet til det nuværende Departementet for Erhverv, Arbejdsmarked, Handel og Energi. Status på EK-E og underliggende udvalg vil derfor fremadrettet fremgå i dette afsnit. Departementet deltager som fast medlem af EK-E. Embedsmandskomitéen arbejder på et handlingsprogram for perioden 2018 - 2021.

7.1.3 Embedsmandskomitéen for regionalpolitik

Det er vedtaget et nyt samarbejdsprogram for regional udvikling og planlægning 2017-2020. Tre temagrupper er sat i gang indenfor områderne:

- 1) Bæredygtig distriktsudvikling
- 2) Innovative og resiliente regioner
- 3) Bæredygtige byer og byudvikling.

Arbejdet gennemføres i praksis gennem tre temagrupper tilknyttet de respektive områder. Grupperne har repræsentanter fra nationalt og regionalt niveau i de fem landene og Grønland, Færøerne og Åland samt grænsekomitéerne og NORA. Nordregio er sekretariat for grupperne.

Fra grønlandsk side er bl.a. Landsplan under Finansdepartementet repræsenteret i arbejdsgrupperne.

Regionalsektoren har i løbet af 2016 afsluttet projekterne i samarbejdsprogrammet for regional udvikling 2013-2016. De fire arbejdsgrupper under programmet har færdiggjort arbejdet, og en række rapporter indenfor de fire fagområder er publiceret.

Arbejdsgruppen for demokrati og velfærd har udviklet det interaktive værktøj Nordmap som eksempel på, hvordan social innovation kan bidrage til udviklingen i spredt befolkede områder, samt hvordan indvandrere kan integreres på arbejdsmarkedet.

Arbejdsgruppen for bæredygtig regional udvikling i Arktis har belyst forudsætningene for at få unge mennesker til at blive boende eller flytte tilbage til arktiske områder. Gruppen har vist, hvordan turismen og andre erhverv kan bidrage til økonomisk vækst og har med udgangspunkt i studier af 12 arktiske lokalsamfund udarbejdet anbefalinger for regional udvikling.

Arbejdsgruppen for grøn tilvækst- innovation og entreprenørskab har gennemført analyser af bioøkonomi i industriel symbiose, analyseret forudsætningerne for grøn omstilling i regionerne samt gennemført en omfattende formidlingsturné i Norden.

Arbejdsgruppen for bæredygtige byregioner har præsenteret metoder for god styring (governance) på tværs af sektorer og administrative grænser og har analyseret og udviklet nye planlægningsværktøjer med hjælp af GIS. Desuden er der arbejdet på en udvikling af begrebet social bæredygtighed samt bidraget til øget dialog mellem nordiske byregioner.

Målet i 2017 er at udarbejde arbejdsplaner for de tre nye temagrupper under samarbejdsprogrammet samt initiere og gennemføre aktiviteter indenfor rammen af samarbejdsprogrammet. Der vil blive gennemført workshops, studieture og anden type kompetenceopbygning. Der vil også blive igangsat en kortlægning af pågående processer og behov i de forskellige lande.

Temaerne i det nye samarbejdsprogram 2017 - 2020 er relevant i en grønlandsk sammenhæng, når snakken falder på eksempelvis by/bygd problematikken og væksterhverv i lokalsamfundet. Den netop afsluttede udviklingskonference for mindre bosteder med fokus på bl.a. fremtidens bygder og mindre bosteder samt skabelse af gode rammer for reel erhvervsudvikling, forsyning og levedygtige private arbejdspladser er således med til at skabe en dialog, som vil kunne videreføres og drøftes i nordisk sammenhæng.

Nordatlantsamarbejdet (NORA)

Nordisk Samarbejdsprogram for regional udvikling og planering 2017-2020 danner rammen for NORAs aktiviteter og virksomhed. NORA skal således styrke og udvikle samarbejdet i den nordatlantiske region, dvs. Grønland, Island, Færøerne og Kyst-Norge. Kerneopgaven er at støtte samarbejdsprojekter på områder, som har betydning for udviklingen i regionen.

Aktuelle projektansøgninger skal bygge på NORAs strategiske indsatsområder; herunder kreative industrier, grøn energi, bioøkonomi, bæredygtig turisme, informations- og kommunikationsteknologi, velfærdstjenester og maritim sikkerhed/beredskab.

NORA skal bidrage til at gøre Nordatlanten til en kraftfuld region med en bæredygtig økonomisk udvikling og en bæredygtig og balanceret demografisk udvikling og skal derfor fungere som strategisk aktør og motor i de nordatlantiske landenes projektsamarbejde.

Målene skal hovedsageligt realiseres gennem en skabelse af arenaer for samarbejde, således at fælles strategier og initiativer for nordatlantiske udfordringer kan udvikles.

Strategien for 2012 - 2016 blev succesfuldt afsluttet med støtte til i alt 68 projekter til en sum af 25 mio. DKK. Der blev desuden afholdt fem NORA Region Konferencer. Bl.a. blev der gennemført en fiskeriministerkonference i Narsarsuaq med titlen ”*Fiskeripolitik til gensidig fordel for erhverv og samfund*”. På konferencen blev Impact Benefit Agreement konceptet kendt fra råstofområdet præsenteret af Departementet for Erhverv, Arbejdsmarked, Handel og Energi, som inspiration for fiskerisektoren.

Der blev i strategiperioden gennemført en session for Den nordatlantiske Tankesmie (tænketank), hvor det blev anbefalet at skrive et program for bæredygtig turismeudvikling i udkantsområder.

I 2017 skal implementering af NORAs strategi for perioden 2017 - 2020 gennemføres. Der er planer om i perioden at gennemføre to aktiviteter i flagskibsprojektet ”vækst i blå bioøkonomi”. Derudover planlægges en NORA region konference i 2017.

I 2018 skal der implementeres en handlingsplan under grønlandsk ledelse, bl.a. med fokus på gennemførelse af et ungdomsforum 2018.

Nordatlantisk Udviklingsstrategi (NAUST) Arbejdet med en nordatlantisk udviklingsstrategi er igangsat.

Under det islandske formandskab i EK-R i 2014 blev der taget initiativ til udarbejdelse af en Nordatlantisk Udviklingsstrategi (NAUST) for Færøerne, Island, Grønland og Kystnorge på baggrund af en anbefaling fra OECD Territorial Review of the NORA Region.

Formålet med udarbejdelsen af NAUST er at skabe bedre regionale udviklingsresultater fra de instrumenter og samarbejdsprogrammer, som allerede findes. Dette skal ske bl.a. ved at inspirere til nye samarbejdsinitiativer og projekter rettet mod konkrete strategiske målsætninger og underliggende prioritetsområder.

Det er mange fælles udfordringer i den vestnordiske region. For at styrke strategiens regionale relevans er det hensigten, at NAUST skal fokusere på udfordringer og muligheder knyttet til Vestnordens kendetegn – stor geografisk udstrækning, tyndt og spredt befolket kystsamfund og storslået natur.

Målsætningen er at identificere områder, der kan skabe indkomster til de små samfund i regionen. Både samarbejdsministrene og regionalministrene bidrager finansielt til udarbejdelse af strategien. Sekretariatsfunktionen ligger hos NORA og der er etableret en nordisk styregruppe for projektet.

Repræsentanter fra NAUST har besøgt forskellige interessenter i Grønland for at få input til det kommende strategiarbejde.

Vestnordenfonden

Formålet med Vestnordenfonden er at fremme udviklingen af et alsidigt og konkurrencedygtigt erhvervsliv i Vestnorden gennem lån til små og mellemstore virksomheder. Fonden fokuserer udeluk-

kende på de vestnordiske lande og primært på Færøerne og Grønland. Lånene ydes primært som et supplement til bankfinansiering med en rente, der typisk ligger under bankrenten.

I Grønland har man samlet de offentlige erhvervsfremmeordninger i en enhed under Greenland Holding, som koordinerer de forskellige erhvervsfremmeordninger. Vestnordenfonden har derfor et tæt samarbejde med Greenland Holding.

Vestnordenfondens finansiering er et nicheprodukt, da fonden i langt højere grad end bl.a. bankerne, er villig til at stille kapital til rådighed overfor højrisikoprojekter. Vestnordenfonden henvender sig i højere grad end nogen anden finansieringsyder i Grønland til virksomheder, der står med et finansieringsbehov til en konkret anlægsaktivitet.

I Grønland har Vestnordenfonden en stor del af sine udlån hos hoteller og turistvirksomheder. De øvrige udlån har hovedsagligt været til håndværksvirksomheder.

Udbetalte lån i 2016 til projekter i Vestnorden var på i alt 835.000 DKK, og den samlede egenkapital var i samme periode på ca. 122 mio. DKK. Status på fordelingen af udlånene i 2016 fremgår af nedenstående tabel.

Udlån fordelt på lande (2016)				
	Grønland	Færøerne	Island	I alt
Samlede udlån	41.817.822	37.880.567	0	80.698.390
Renteindtægter fra lån	1.422.507	1.179.786	109.509	2.711.802

7.2 Ministerrådet for Arbejdsliv (MR-A)

Grønland har siden efteråret 2013 deltaget i Embedsmandskomiteen for Arbejdsliv med det formål at søge en opprioritering af midler afsat til undersøgelser af udkants- og vestnordiske interesser og styrke erfaringsudvekslingen med de øvrige nordiske lande.

Interessen for Grønlands udvikling er positiv og stor i Norden og især fokuseret omkring Grønlands kommende udnyttelse af råstoffer, brugen af arbejdskraft i forbindelse med dette og indsatserne omkring opkvalificering, bl.a. af unge ledige. Det fortsatte arbejde med at præsentere grønlandske interesser bærer derfor frugt i nordiske sammenhæng og hjælper med til at rette eventuelle misforståelser omkring Grønland.

Grønland deltager ligeledes i arbejdsmiljøudvalget og orienteres løbende om arbejdet i arbejdsmarkedsudvalget og arbejdsretsudvalget. Grønland deltager desuden i den mere uformelle embedsmandskomité for integration (EK-I).

7.2.1 Embedsmandskomitéen for Arbejdsliv (EK-A)

I embedsmandskomitéen for Arbejdsliv har der i årets løb været arbejdet på et nyt samarbejdsprogram for arbejdslivssektoren 2018-2021, med nedenstående temaer:

- 1) Fokus på match mellem udbud og efterspørgsel på kompetent arbejdskraft samt øgning af arbejdsdeltagelsen særligt blandt udsatte grupper.
- 2) Styrke et godt arbejdsmiljø på arbejdspladserne for både kvinder og mænd, bl.a. ved at forebygge arbejdsrelaterede sygdomme og skader samt afskaffe uacceptable arbejdsforhold.
- 3) Sikre en god balance mellem lønmodtagerbeskyttelse og fleksibilitet samt varetage den nordiske trepartsbaserede arbejdslivspolitik.
- 4) Styrke integration, lige muligheder og mobilitet på det nordiske arbejdsmarked.

I løbet af foråret 2017 afleverede Departementet for Erhverv, Arbejdsmarked, Handel og Energi den obligatoriske landerapport for året 2016 til EK-A. Rapporten giver de andre lande i Norden et billede af den arbejdsmarkedsmæssige situation i Grønland. Landerapporten indeholder en oversigt over ledighedstallene og arbejdsulykker samt andre relevante oplysninger indenfor de sidste par år. Derudover oplistede de vigtigste politiske prioriteter, initiativer, reformer og udviklinger på arbejdsmarkedsområdet og der gives en status på den økonomiske udvikling i Grønland samt udviklingen på arbejdsmarkedet, arbejdsrets- og arbejdsmiljøområdet. **Arbejdsmiljøudvalget** Nordisk Arbejdsmiljøudvalg har til opgave at bidrage til gennemførelsen af samarbejdsprogrammet på arbejdslivsområdet i Nordisk Ministerråd. Arbejdsmiljøudvalget bevilger ligeledes projektmidler til nordiske projekter.

På grund af arbejdet med overtagelse af arbejdsmiljøområdet på land, er det vurderet hensigtsmæssigt, at Departementet for Erhverv, Arbejdsmarked, Handel og Energi fremadrettet deltager i Arbejdsmiljøudvalget. Ved en eventuel overtagelse af arbejdsmiljøområdet på land vil det være relevant også fremadrettet at inddrage det grønlandske arbejdstilsyn i denne proces. Næste arbejdsmiljøudvalgsmøde vil finde sted i Island den 28. - 29. september 2017.

Arbejdsmarkedsudvalget

Udvalget skal styrke og udvikle det nordiske samarbejde indenfor beskæftigelsespolitik, arbejdsmarkedspolitik generelt samt arbejdsmarkedsforskning. Arbejdsmarkedsudvalgets årlige budget ligger på ca. 2,1 mio. DKK.

Grønland indgår ikke pt. i udvalgets arbejde, men bliver løbende orienteret om sager og status m.v.

Den 28. februar 2017 blev det afholdt Nordisk konference om ungdom, arbejde, uddannelse og psykisk helse i Oslo. Den 22. - 23. maj blev der afholdt nordisk konference med overskriften ”Shaping the Future of Work in the Nordic countries – Impacts of the Sharing economy and new forms of Work”. Den 13. juni blev der ligeledes afholdt en Nordisk ministerkonference om integrering af flygtninge i arbejdslivet i Oslo.

Nogle af de temaer, der skal drøftes fremadrettet i udvalget, er deleøkonomi og ikke mindst fremtidens arbejde/fremtidens arbejdsmarked. Sidstnævnte tema (*future of work*) er ligeledes det centrale fokus, når ILO fejrer 100 års jubilæum i 2019. Bl.a. Sverige og Finland har nævnt, at de kommende formandskabsprogrammer fra disse lande vil have fokus på dette område.

Arbejdsretsudvalget

Udvalget skal blandt andet udveksle information og erfaringer indenfor Norden på det arbejdsretlige område. Derudover skal det iværksætte projekter, der har at gøre med arbejdsret, og løbende vurdere og følge op på igangværende projekter.

Grønland indgår ikke pt. i udvalgets arbejde, men bliver løbende orienteret om sager og status m.v.

Derudover foregår der arbejdsmarkedsrelateret arbejde i en nordisk-baltisk-polsk EU-informationsgruppe, som har fokus på hovedsageligt at følge op på EUs arbejde indenfor arbejdsmarkedspolitik, arbejdsrelateret lovgivning og arbejdsmiljø.

8. Finanser og skatter

8.1 Nordisk Ministerråds arbejdsgruppe for bæredygtig udvikling

Denne arbejdsgruppe er nedsat af samarbejdsministrene, og Selvstyret repræsenteres af Departementet for Finanser og Skatters Landsplanafdeling. Arbejdsgruppen fik tilbage i marts 2016 til opgave at udarbejde et forslag til et program for en fællesnordisk opfølgning på FN's nye 2030 mål for bæredygtig udvikling. Initiativet har titlen: Nordiske løsninger på globale samfundsudfordringer.

Resultatet af dette arbejde foreligger nu. I programforslaget "*Generation 2030*" - *Nordisk program för genomförandet av Agenda 2030 och den nordiska hållbarhetsstrategin "Ett gott liv i ett hållbart Norden"* gives et bud på, hvordan de nordiske lande kan samarbejde om at realisere Agenda 2030 i Norden i perioden 2017 - 2020. Programforslaget er blevet til på baggrund af en omfattende kortlægning af arbejdet med bæredygtighed i Norden, der blev gennemført i 2016 af Gaia Consulting Ltd och Stockholm Environment Institute og samlet i rapporten *Sustainable Development Action – The Nordic Way*. I foråret 2017 er der desuden gennemført høringsprocesser af samtlige ministerråd og embedsmandskomiteer under Nordisk Ministerråd samt civilsamfundsaktører i Norden.

Nordisk Ministerråd skal indenfor rammerne af programmet arbejde med hele Agenda 2030 som en helhed, men for perioden 2017 - 2020 foreslår programmet at fokusere på ét af verdensmålene "Ansvarligt forbrug og produktion" (mål 12) som et globalt mål, der kræver en særlig opmærksomhed i Norden. Programmet har derudover et særligt fokus på, hvordan vi kan involvere og engagere nordiske unge i arbejdet, hvilket også afspejles i programmets titel: "*Generation 2030*".

8.2 FN's nye 17 globale udviklingsmål

FN's generalforsamling vedtog den 25. september 2015 de 17 nye verdensmål for en bæredygtig udvikling eller Sustainable Development Goals – de såkaldte SDG'er. Hele verden har fået nogle nye fælles bæredygtighedsmål at forholde sig til - de 17 udviklingsmål er globale og vil gælde for alle lande. Det er forventningen, at landene formulerer nationale mål og delmål på grundlag af de globale mål. Målene i den nye 2030 dagsorden er i sagens natur meget brede og overordnede, men giver alligevel nogle ret klare pejlemærker for de indsatser og prioriteringer verdenssamfundet ønsker sat på dagsordenen.

Det handler om ligestilling, børns rettigheder, uddannelse til alle, fredelige samfund og retssikkerhed, vand, energi, miljø og klima, gældsudvikling, bæredygtig inklusiv vækst, bæredygtig ressourcenyttelse, kulturel mangfoldighed og social sammenhængskraft ved større reformer og store forandringer i erhvervsstrukturen – alt sammen af stor relevans for dagens Grønland.

I et internationalt og nordisk perspektiv har man i mange år operationaliseret arbejdet med bæredygtighedsbegrebet i tre dimensioner: økonomisk bæredygtighed, social bæredygtighed og miljømæssig bæredygtig. Grønland fik i den seneste nordiske strategi indsat kulturområdet ud fra en argumentation om, at det naturligt udgør en 4. dimension. Bæredygtig udvikling kan beskrives som en vision for fremtiden. Bæredygtig udvikling er at tage ansvaret for resultaterne af det, vi gør nu og her, og som samtidig har konsekvenser for andre til en gang langt ud i fremtiden eller for andre, der lever et andet sted. Det handler om at sikre en udvikling, der imødekommer et samfunds øjeblikkelige behov uden at gå på kompromis med de fremtidige generationers muligheder for at sikre sig deres behov.

I det nordiske samarbejde under Nordisk Ministerråd har arbejdet med bæredygtig udvikling længe været højt prioriteret. Den nordiske holdbarheds-/bæredygtighedsstrategi med dertil hørende holdbarhedsindikatorer har i en årrække fungeret som pejlemærke for samarbejdet.

Som opfølgning på FNs SDG dagsorden er det besluttet, at arbejdet med bæredygtig udvikling i det nordiske samarbejde skal koordineres med de 17 nye udviklingsmål, og at det herunder skal afdækkes, om de nordiske indikatorer evt. skal suppleres med nye indikatorer.

Den nationale opfølgning og implementering af SDG 2030 dagsordenen vil i første omgang fokusere på en systematisk kortlægning af allerede eksisterende initiativer og strategier i Selvstyret.

Arbejdet med at sikre en bæredygtig udvikling er naturligt at integrere i den almindelige strategiudvikling og bør ikke ses som en løserevet opgave for særligt interesserede, hvis de politiske målsætninger om bæredygtighed skal omsættes til konkret handling. FNs 17 globale udviklingsmål er en oplagt mulighed for at sikre en større grad af transparens og sammenhæng mellem kortsigtede og langsigtede initiativer og indsatser i Selvstyrets enkelte fagdepartementer, så bæredygtig udvikling er udgangspunktet og indgår som en integreret del af strategierne på deres områder.

Den overordnede centrale koordinering af bæredygtig udvikling forestås i Grønland i et samarbejde mellem Udenrigsdirektoratet og Departementet for Finanser og Skatter for at sikre en helhed og sammenhæng i den udenrigs- og indenrigspolitiske indsats.

8.3 Nordisk Ministerråds arbejdsgruppe om bæredygtig udvikling i Arktis 2014-2016

Denne arbejdsgruppe var aktiv fra 2014 til og med 2016. Departementet for Finanser og Skatter var repræsenteret i arbejdsgruppen. Arbejdsgruppen afholdt flere møder i 2016. Møderne lå i Luleå, Stockholm, København og Qaqortoq. Ofte var møderne i arbejdsgruppen lagt sammen med andre relevante møder og konferencer.

Det afsluttende møde lå i København den 30. januar 2017. Ved det afsluttende møde blev arbejdsgruppens arbejde og anbefalinger præsenteret i en rapport fra Nordregio "*Future Regional Development Policy for the Nordic Arctic: Foresight Analysis 2013-2016*", Nordregio Report 2017:1) samt "*Sustainable Regional Development in the Nordic Arctic. Policy Recommendations*".

8.4 Nordisk Ministerråds temagrupper 2017-2020

Som videreførelse af det arbejde, som var udført i Nordisk Ministerråds arbejdsgrupper i årene 2014 - 2016 etablerede Nordisk Ministerråd tre temagrupper, som skal virke i årene 2017-2020. Departementet for Finanser og Skatter er repræsenteret i to af de tre Temagrupper. Det er Temagruppe 1: Hållbar landsbygdutveckling og Temagruppe 2: Innovativa och resilienta regioner. Temagrupperne har i 2017 afholdt deres første møder.

Bilag 1 Ressortfordeling i forhold til opdeling af ansvarsområder for Naalakkersuisut på de 11 Nordisk Ministerråd

Formand for Naalakkersuisut & Naalakkersuisoq for Miljø og Natur	Kim Kielsen	Nordiske statsministtermøder og Nordisk Råd. ³ Nordisk Ministerråd for Miljø.
Naalakkersuisoq for Finanser og Skatte	Aqqaluaq B. Egede	Nordisk Ministerråd for Finans. (MR-Finans) samt Fysisk planlægning under MR-NER og Bæredygtig udvikling under MR-SAM.
Naalakkersuisoq for Sundhed og Nordisk samarbejde	Agathe Fontain	Nordisk Ministerråd. Samarbejdsministrene (MR-SAM).Nordisk Ministerråd for Social og Sundhed (MR-S). <u>Vedr</u> ⁴ . Sundhedsområdet.
Naalakkersuisoq for Fiskeri, Fangst	Karl Kristian Kruse	Nordisk Ministerråd for Fiskeri, Jordbrug, Skovbrug og Levnedsmidler. (MR-FJSL).Vedr. Fiskeri, Skovbrug og Levnedsmidler.
Naalakkersuisoq for Erhverv, Arbejdsmarked, Handel og Energi	Hans Enoksen	Nordisk Ministerråd for Næring (Erhverv), Energi og Regional. (MR-NER) <u>Vedr</u> . Erhverv, Energi og Regionaludvikling.Nordisk Ministerråd for Arbejdsmarked. (MR-A).Ad hoc ministermøder om indvandring mv.
Naalakkersuisoq for, Sociale anliggender, Familie, Ligestilling og Justitsvæsen	Sara Olsvig	Nordisk Ministerråd for Social og Sundhed (MR-S). <u>Vedr</u> . SocialområdetMinisterråde for Ligestilling, (MR- Ligestilling.Nordisk Ministerråd for Lovsamarbejdet (MR-Lov).
Naalakkersuisoq for Uddannelse, Kultur, Forskning og Kirke,	Doris J. Jensen	Nordisk Ministerråd for Uddannelse og forskning (MR-U).Nordisk Ministerråd for Kultur (MR-K).Ad hoc ministermøde vedr. Digitalisering
Naalakkersuisoq for Selvstændighed, Udenrigsanliggender og landbrug	Suka K. Frederiksen	Nordisk Ministerråd for Fiskeri, Jordbrug, Skovbrug og Levnedsmidler. (MR-FJSL).Vedr. Landbrug og Skovbrug.
Naalakkersuisoq for Kommuner, Bygder, Yderdistrikter, Infrastruktur og Boliger	Erik Jensen	Nordiske møder for ministre med ansvar for kommunale spørgsmål.

³ Alle medlemmer af Naalakkersuisut har taleret i Nordisk Råd.

⁴ Vedr. Dette angiver at det pågældende medlem af Naalakkersuisut er ansvarlig for den del af det pågældende ministerråds virke.

Bilag 2 – Grønlands deltagelse i Nordisk programmer og projekter, der er finansieret af Nordisk ministerråd

Departementet for Erhverv, Arbejdsmarked, Handel og Energi

Projekter med støtte fra det nordatlantiske samarbejde NORA i 2016, hvoraf flere har direkte grønlandsk involvering, herunder bl.a. projektet med fokus på Vestnordisk biopanel og Start projektet.

NOLICE	Bekæmpelse af lakselus	500.000 DKK
Bundmonitorering	Fælles nordisk og nordatlantisk kortlægning og monitorering af havbundens biodiversitet	500.000 DKK
Alget	Netværk inden for dyrkning af forædling af alger	350.000 DKK
Valuable	Udnyttelse af bæredygtig marin ressource til højværdi komponenter	300.000 DKK
Vestnordisk biopanel	Etablering af et vestnordisk bioøkonomipanel. Dep for Fiskeri og Fangst i Grønland deltager	300.000 DKK
Digital North	Fælles teknisk platform med fokus på iBøger til undervisningssektoren bl.a. i Grønland	300.000 DKK
Spec (ship port emission control)	Ny teknologi der kan understøtte kontrol af forurening og CO2-udledning i Nordatlanten	400.000 DKK
Seas	Åbent web-baseret simulatorværktøj til simulation af udslip fra skibe m.v.	300.000 DKK
Arktisk vandforsyning	Kortlægning og effektivisering af utilstrækkelig vandforsyning i Arktis	500.000 DKK
Vestnordisk ungdomsråd	Støtte til Vestnordisk Ungdomsråd	10.000 DKK
Start	Afholdelse af inkubatorseminar bl.a. i Tasiilaq	457.550 DKK
Fing arktiske netværk	Uddannelse med fokus på arbejde under de krævende arktiske og nordatlantiske forhold	250.000 DKK

Departementet for Uddannelse, Kultur, Forskning og Kirke.

Projektitel og støttemodtager	aktiviteter	Bevilget støtte
Projektstøtte fra Nordens Institut i Grønland (NAPA)	Bl.a.: <ul style="list-style-type: none"> - Danseprojekter - Udstillingsprojekter - Teaterforestillinger - koncerter - forfatterkurser - bogudgivelser - filmproduktion og filmpromovering - workshops (for skolebørn ifm AWG) - konferencer (faglitteratur - deltagelse i kunstmessen Art Copenhagen - deltagelse i Strygerstævne i Finland - kulturudvekslingsprojekt i Sisimiut - transportabelt container-mediekunst og musikprojekt - NORDLIT møde i Grønland 	Ca. 1,6 mio. kr.
Rejsestøtte fra Nordens Institut i Grønland (NAPA)	Bl.a.: <ul style="list-style-type: none"> - studierejser - deltagelse i kulturelle arrangementer - deltagelse i festivaler 	Ca. 1,9 mio. Kr.

Støtte fra Kulturkontakt Nord og Nordisk Kulturfond	Statistik ikke umiddelbar tilgængelig	Ikke muligt at oplyse
Støtte fra NORD-PLUS-programmer	<p>Deltagelse i 58 projekter med deltagelse fra Grønland, heraf 2 med institution fra Grønland som hovedkoordinator</p> <p>Bl.a.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Blended ledelses e-diplom Grønland-Danmark. Der er tale om en e-lærings diplomuddannelse i ledelse. Et samarbejde mellem grønlandske Tumi Consulting og UCSYD i Danmark. En stor del af de studerende er grønlændere. 2) Climate Change Teaching iin Greenland. Der er tale om et samarbejde mellem Grønlands Naturinstitut og universiteter i Danmark, Svering, Estland og Finland. Der bliver arrangeret workshops for lærere og elever. 3) Cultur, identities and af colonial past. Der er tale om et samarbejde mellem Bygge- og Anlægsskolen i Sisimiut og gymnasieskoler fra Finland, Letland og Litauen. Samarbejde og udveksling lærere og elever. 4) FRIGG. Der er tale om et samarbejde mellem jordemoderuddannelser i Danmark, Færøerne og Grønland. 5) Iværksætteri i Grønland og Danmark. Mobilitetsprojekt med deltagelse af højskoleelever og -lærere med henblik på at give deltagerne nye faglige færdigheder, viden og iværksætterkompetencer. 6) Nordlys. Nordlys er et netværk bestående av 37 nordiske universiteter. Netværkets overordnede formål er at styrke og videreudvikle det nordiske uddannelsessamarbejdet gennem at sprede kundskab om studiemuligheder i Norden, øget studen- 	

	<p>termobilitet og deling af erfaringer.</p> <p>7) Nordliks. Samarbejde mellem 28 universiteter i hele Norden og Estland om undervisning i nordiske sprog nordisk litteratur og litteraturvidenskab. Omfatter studenter- og lærermobilitet, kursusudvikling og intensive kurser.</p> <p>8) Vestnordiske netværk mellem universiteter og professionshøjskoler fra Grønland (Perorsaanermik Ilinniarfik), Island, Færøerne, Norge og Danmark, der beskæftiger sig med uddannelse af socialpædagoger.</p> <p>9) Network for North Atlantic Marine Science and Education. Samarbejde mellem universiteter i Danmark, Norge, Island, Færøerne og Naturinstituttet i Grønland. Formålet er at dele erfaringer og viden og udvikle nye fælles uddannelsesinitiativer.</p> <p>10) West Nordic Studies, Governance and Sustainable Management. Nordisk Master Program. Samarbejde mellem universiteter i Grønland, Island, Færøerne og Norge.</p>	
--	--	--

Departementet for Fiskeri og Fangst

Projektitel og støttemodtager	Aktiviteter	Bevilget støtte
Ressourcerente. APN	Workshop afholdt i 2017	226.592 kr
Grønlands Naturinstitut	Havbundskortlægning Biodiversitet Østgrønland. (Formandskabsprojekt 2015 – 2017 på i alt 1,5 mio. kr)	500.000 kr
Nordisk Naturressource-forvaltning.	Udvikling af metoder til registrering af fangeres viden om naturen. 2,0 mio kr over 3 år	700.000 kr

APN		
Optimeret forvaltning af fiskeri i blandede bestande 2017. APN	Workshop afholdt i 2017.	251.000 kr